

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΡΟΣ Β.
ΑΡΙΘ. 60

Εν Πειραιεὶ Σεπτέμβριος
1889

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΚΑΙ ΩΣ ΚΟΙΝΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΓΛΩΣΣΑ

Ἐναρκτήριος λόγος

ΥΠΟ

H. C. MULLER

Ἐξηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ γραμματολογίας
ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἀμστελοδάμου.

(Συνέχεια καὶ τέλος, ὅρα προηγούμενον φυλλάδιον.)

Βιολομορφία, δηλαδή τέχνη καὶ ἐπιστήμη τοῦ γράφειν
ἰδίᾳ δὲ ὡς πρὸς τὰς κλίσεις καὶ τὰς συζυγίας.

Διεθνῆς γλῶσσα διὰ φιλολογικούς καὶ ἐπιστημονικούς σκο-
πούς, καὶ ὡς γλῶσσα συνενόησεως τῶν φιλόλογων, ὡς τοιαύ-
τη δὲ ἢ δι' ἧς ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ Πανεπιστημίῳ διδάσκουσι.
Ὁ *Reyer* ἐποίησατο προσέτι καὶ τὰς ἐξῆς προτάσεις, αἰτι-
νες δύνανται νὰ ἐξισωθῶσι πρὸς τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ
Schleyer καὶ πρὸς τὰς τῶν ἄλλων. *Σχέδιον* ὁμοιοτύπου ἀλ-
φαβήτου, δηλαδή διὰ τοὺς αὐτοὺς φθόγγους γλωσσῶν διαφό-
ρων τὰ αὐτὰ σημεῖα· *ἔκδοσις* περιοδικοῦ ἐν τῇ διεθνεί γλώσ-
σῃ ἐξυπηρετοῦντος τὰς συζητήσεις τῆς μονίμου ἐπιτροπείας,
αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ τὸ θέμα τοῦτο δεόν νὰ περι-
στρέφονται.

Ἐκτὸς τοῦ ἐν Ἀμστελοδάμῳ φιλολογικοῦ συλλόγου ἐργα-
ζονται ἤδη ὁ *Reyer* καὶ ὁ *Salvadori*, ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ προσ-
ηλυτίζοντες πρὸς ταύτην τὴν ἰδέαν. Ἀναχωροῦντες δὲ ἀπὸ
τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὡς σύνολον ὀργανικόν
εἶναι προτιμότερα τεχνητῆς οἰασθήποτε γλώσσης ὡς ἡ *Vo-*

lapük λ. χ. ὅτι ἀφιεμένης τῆς πλήρης σπουδῆς τῆς ἀρ-
χίας ἑλληνικῆς τοῖς εἰδικῶς φιλόλοις, δεόν ἢ σημερινῇ
γλῶσσᾳ νὰ εἰσαχθῇ διὰ πᾶσαν τὴν ὑψηλὴν διδασκαλίαν, θέ-
τουσιν ὡς σκοπὸν τὴν ἀπανταχοῦ ἴδρυσιν συλλόγων οἱοὶ ὁ τῆς
Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ τοῦ Ἀμστελοδάμου φιλελληνικοί,
καὶ πρὸς τοῦτο ἀπὸ τῆς Ἰταλίας νὰ γίνῃ ἡ ἀρχή, ἐκ τῆς χώ-
ρας ἐκείνης, ἣτις τοιαύτας εἶχεν ἐκπαλαὶ ὑποχρεώσεις πρὸς
τὴν ἡλιόφωτον Ἑλλάδα.

* *

Ἀνάγκη ἐνταῦθα μεταστροφῆς τοῦ λόγου. Διερευνησαντες
βραχύτατα τὸ διατὶ θέλομεν τὴν ἑλληνικὴν, ὡς κοινὴν τῶν
λογιῶν γλῶσσαν καὶ τίνες ἀπόπειραι πρὸς τοῦτο παρ' ἄλλων
ἐγένοντο στρέφομεν ἤδη τὴν προσοχὴν ἡμῶν πρὸς τὴν λεγο-
μένην νεοελληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ἑλληνικὴν αὐτὴν ταύτην
δηλαδή, τὴν γλῶσσαν ἐκείνην καὶ φιλολογίαν, ἣτις ἤδη ἐν
τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἀμστελοδάμου δημοσίαν θέσιν εἰ καὶ
μετρίαν κατέκτησε.

Ἐν τούτῳ ἀνοίγεται ἡμῖν ἀτέρμον πεδίων. Ἡ ἑλληνικὴ
ὡς βασίλισσα κυκλομένη ὑφ' ὀλοκλήρου χοροῦ διαλέκτων
εἶναι τόσον πλουσία καὶ πολυμερὴς ὥστε θὰ ἦτο παραφροσι-
νης ἔργον εἶν ἐν τῷ παρόντι λόγῳ ἀπειριώμενη τῶν ὑπηρε-
σιῶν αὐτῆς ἀκριβῆ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς
πλήρη τὴν περιγραφὴν νὰ παράσχῃ. Παρέχομεν μόνον σκια-
γραφίας τινὰς καὶ περιοριζόμεθα νὰ μνημονεύσωμεν τῶν παρα-
δόξων, ἀλλὰ βαθέως ἐρριζωμένων προκαταλήψεων, αἵτινες
εἰτι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν Ἑλλάδα καθ'
ὅλην τὴν Εὐρώπην.

Ἡ πρώτη προκατάληψις συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τὴν σημε-
ρινὴν γραφομένην κοινὴν γλῶσσαν ἐκλαμβάνουσιν ὡς τεχνη-

τῶς κεκοσμημένην γλῶσσαν, ὡς τι τῶν λογίων κατασκευάσμα, ὅπερ οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν μετὰ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ (τῆς λεγομένης νεοελληνικῆς). Συμπεραίνουσι δὲ περαιτέρω ὅτι τοιαύτη γλῶσσα ἐπαναφέρουσα παλαιούς τύπους καὶ θέσεις οὐδὲν τὸ βιώσιμον ἔχει καὶ οὐδέποτε θά δυνήθη νὰ καταστή γλῶσσα τοῦ λαοῦ.

Ἡ δευτέρα προκατάληψις συνίσταται εἰς τὸ ὅτι θεωροῦσι τὴν ἑλληνικὴν προφορὰν ὡς διεφθαρμένην καὶ ἀνελλήνιστον, ὡς προῖόν δηλ. σλαβικῶν καὶ ἐν γένει βαρβαρικῶν ἐπιδράσεων, νομίζουσι δὲ ὅτι δύναται νὰ ποδευχθῆ τοῦτο ἐκ τῶν συχῶν φθόγγων τοῦ ἰώτα, καὶ ἐκ τῆς δασύτητος τοῦ δ καὶ καθεξῆς.

Ἡ τρίτη προκατάληψις (ἢ μᾶλλον πλάνη) συνίσταται ἐν τῆς εἰς τὸ ὅτι θεωροῦσι τὴν λεγομένην νεοελληνικὴν γλῶσσαν ὡς ἐντελῶς παρακμάσασαν, διότι, ὡς γνωματεύουσιν, οὐδεμίαν πλέον περιέχει δοτικὴν τῶν ὀνομάτων, οὐδὲν ἀπαρέμφατον τῶν ρημάτων, ὅτινες τύποι εἰσὶν ἀναγκαῖοι κτλ.

Τὰς τρεῖς ταύτας προκατάληψεις διὰ βραχέων ἡμεῖς θάναυρέσωμεν, λέγομεν δ' ἤδη ἀρχόμενοι, ὅτι ἡμεῖς τὴν ἑκφρασιν «νεοελληνικὴ» εἰς τὸ ἐξῆς μᾶλλον εὐχαρίστως διὰ τοῦ «ἑλληνικὴ» θάναυραθιστώμεν, καὶ ἀντὶ τῆς «lingua neograeca» (Δέφνερ π. χ.) εἰς τὸ ἐξῆς μᾶλλον εὐχαρίστως θά ποιώμεθα λόγον περὶ τῆς «linguae hodierna Graecorum» (quae priscae linguae simillima est, ἥτις τῆ ἀρχαίᾳ ὁμοιοτάτη ἐστίν). Ἡ ἀτυχὴς ἑκφρασις «νεοελληνικὴ» προήλθε φαίνεται ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐκ τῆς «Ἐννομίας» τοῦ Iker (ἐκδοθείσης τῷ 1827) καὶ ἐξ ἄλλων συγγραμμάτων κατὰ τρόπον τυχαῖον, τὸ ἀτυχὲς δ' ἐπίσης γεγονός καθ' ὃ ἐξέλαβον τὰ κατὰ διαλέκτους σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μέχρι σήμερον ἐσηματισμένα δημῶδη ἄσματα ὡς τὴν ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ (Hochsprache) σχηματισθεῖσαν φιλολογίαν ἀρχίσαντες τὴν σπουδὴν τῆς λεγ. νεοελληνικῆς, ὡς θά ἦτο ἐν τούτοις πάντως λογικόν. Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ τῶν λέξεων ἀλλὰ περὶ ὅλων διαφόρου κατ' οὐσίαν ἀντιλήψεως τῆς ἑλληνικῆς τοῦθ' ὅπερ ἡμεῖς μετὰ πάσης δυνάμεως ἀποκρούομεν εἰ καὶ γνωρίζομεν ὅτι ἐν τούτῳ θά ἔχωμεν ἐναντίους τοὺς πλείονας φιλόλογους. Οἱ συντεχνῖται οὐτοι ὁρῶσι πάντοτε avec un supreme dedain ἐπὶ τὴν λεγομένην Νεοελληνικὴν ὡσανεὶ αὕτη ἀπετέλει εἶδος τι παραρτήματος τῆς φίλης τῶν ἀρχαίας ἑλληνικῆς.

Καὶ ἦδη ἐπὶ τὸ κύριον: Ἡ σημερινὴ κοινὴ γλῶσσα Hochsprache) εἶναι ὀλοσχερῶς σχεδὸν πλήρης ἐν μεγάλῳ καὶ ἐν τῷ συνῶλῳ, ἥτις τοὺς διαφόρους διαλέκτους, ὡς συμπλήρωμα, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀνεξαρτήτους, παρ' ἑαυτῆ ἔχει σχηματίζουσα τὸ κέντρον περὶ ὃ αἱ ἄλλα συμποικνοῦνται. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ δὲ γλώσσῃ ὅπως σαφέστεροι ὄμην δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὰ ἐξῆς διακεκριμένα συστατικὰ μέρη:

1) Τὴν καθόλου δημῶδη ἢ τοῦ λαοῦ γλῶσσαν (patois), ἐν

τῇ δημῶδη ποιήσει, σπανίως ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ. Παραδείγματα εὐρίσκονται ἐν τοῖς ἄσμασι τῶν κλεφτῶν, εἰς τὰς δημῶδεις διηγήσεις, καλανδάρια, σατυρικὰ φύλλα κτλ.

2) Τὴν κοινὴν γλῶσσαν (Hochsprache) μετὰ δημοτικῶν ἢ μετὰ ποιητικῶν ἐλευθεριῶν, ἣν ἀπαντῶμεν ἰδίως ἐν τοῖς λυρικοῖς ποιήμασι καὶ ἐν ταῖς κωμωδίαις. — Ἐν τῷ ἀριστοουργήματι τοῦ Boltz αἱ ἑλληνικὴ γλῶσσα τοῦ παρόντος εἰσὶν καλῶς συνηθισμένα παραδείγματα τοιαῦτα, λ. χ. ποιήματα καθ' ἡπειρωτικὸν ἰδίωμα ὑπὸ Βικέλα, Δροσίνη κτλ.

3) Τὴν καθαρὰν κοινὴν γλῶσσαν (Hochsprache), δηλ. τὴν κοινῶς γραφομένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐν τε τῇ ποιήσει καὶ τῷ πεζῷ λόγῳ, κατὰ τὴν ἐν γένει δημοσίαν ἀναστροφὴν. — Παραδείγματα ἀπανταχοῦ τῆς φιλολογίας, ἐπίσης καὶ παρὰ Boltz, περαιτέρω ὄρα Ἀκρόπολιν Ἀθηνῶν, τὴν Νέαν Ἡμέραν Τερζέτης καὶ λοιπὰς ἐφημερίδας.

4) Τὴν κοινὴν μετὰ τύπων ἀρχαϊκῶν καὶ ὑψηλοτέρου ἐπιστημονικοῦ ὕψους, ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἰδίως ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, ᾧ χρῶνται ἀποκλειστικῶς οἱ συγγραφεῖς, ὅτινες τοὺς κλασικούς ἀρκετὰ καλῶς γνωρίζουσι καὶ μετὰ ἰδιαζούσης ἀγάπης τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐφαρμόζουσι. — Παραδείγματα παρὰ Κόντω καὶ τῆ σχολῆ αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπιφυλλίδας τῆς νέας Ἡμέρας κτλ.

5) Τὸ αὐστηρῶς ἀρχαϊκὸν ὕψος ἐν τῇ ἀνταποκρίσει τῶν λογίων μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ — Παραδείγματα παρὰ Boltz, ἐν τῇ ἐκτάκτως ταυῶν διακλαδωθεῖσῃ ἀνταποκρίσει τοῦ φιλελληνικοῦ συλλόγου τοῦ Ἀμστελοδάμου κτλ.

6) Ἐν τῆς: Τὰς λοιπὰς σχεδὸν ἀναριθμήτους διαλέκτους, τινὰς λίαν πλουσίας, ὠραίας καὶ εὐήχους. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ὡς ἡ κρητικὴ ἢ τσακωνικὴ εἰσὶν ἰδιαζόντως δύσκολοι, αἱ πλείστοι δὲ διατηροῦσι παναρχαίους τύπους καὶ λέξεις.

Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπισκοπῆσεως, ἣν ἡμεῖς ἐλάβομεν κατὰ τὰ κύρια ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Boltz μὴ εὐρίσκοντες ἀλλαχού τὸσον σαφῆ καὶ πολὺχρωμον παράστασιν τοῦ πράγματος, δύναται τις νὰ συμπερανῆ ὅτι ἡ κυκλοφοροῦσα διδασκαλία τῶν φιλόλογων εἶναι ριζικῶς πεπλανημένη καὶ ἡ σημερινὴ γλῶσσα δὲν εἶναι τι ἕτερον ἢ ἡ ἀρχαία γλῶσσα, ἥδη (φυσικῶς, νεωτερισθεῖσα, ἢ οἱ τύποι κατὰ τὴν ὅλως ὑψηλὴν διδασκαλίαν διδάσκονται. Δέον λοιπὸν ὅσῳ τάχιστα νὰ διορθωθῆ τὸ ἀπ' αἰῶνων λάθος, διὰ τῆς ἀλλαγῆς τῆς μεθόδου, λαλουμένης καὶ διδασκομένης τῆς ἑλληνικῆς ἀπαρἀλλάκτως ὅπως πᾶσα ζῶσα γλῶσσα λαλεῖται καὶ διδάσκεται.

Ἐπίσης ἡ δευτέρον μνημονευθεῖσα προκατάληψις εἶναι παναρχαία πλάνη ἀφορῶσα εἰς τὴν προφορὰν. Περὶ ταύτης βραχεῖα τις μόνον ὑπόδειξις, διότι (ὅπως μεταχειρισθῶμεν τὰς λέξεις τοῦ μεγάλου Ὀλλανδοῦ σκεπτικιστοῦ Multatuli) «ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πολλὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ.» Ὁ μῦθος τῆς βαρβάρου ἀνελληνίστου προφορᾶς ἀπεκρούσθη ἀπὸ μακροῦ ἤδη παρὰ τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν (Οἰκονόμος), βραδύτερον δὲ τῶν συγγραφῶν τοῦ Ραγκαβῆ, τοῦ Eichtal τοῦ

Blackia τοῦ Boltz τοῦ Eugel κτλ. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ τοῦ Ἑράσμου, τῇ Ὀλλανδίᾳ εὐτυχῶς ἐν τέλει ἐδόθη ἡ ὄρθσις ὅπως ἀπορριφθῶσι παμπάλια συνειθισμένα καὶ εἰσαχθῆ αὐτίς ἡ γνησία ἑλληνικὴ προφορὰ, περὶ ἧς οἱ Ἑρασμιοὶ οὐδένα ὀφείλουσιν νὰ ποιῶνται λόγον ὡς περὶ διεφθαρμένης προφορᾶς διότι ἀκριβῶς ὑπάρχει τὸ ἐναντίον: Παράδοσις καὶ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἀπὸ μακροῦ ἤδη ἀπέδειξαν ὅτι ἡ σύγχρονος ἐθνικὴ προφορὰ ἔχει τὰς ρίζας τῆς ἐν τῇ μεμακρυσμένῃ ἀρχαιότητι, ἐνῶ τὸ ἐναντίον ἢ προφορὰ τῶν σχολείων ἰδίως τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν εἶναι αὐθαίρετος καὶ ἄνευ συστήματος, εὐήχιστατην γλῶσσαν εἰς ἀδρανῆ κακοφωνίαν (ἀληθῆ πλεονασμὸν ὡς λέγει ὁ Eikstein) μεταστρέψασα. Ὁ ὑγιής κοινὸς νοῦς ἐντεῦθεν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ μετὰ τοῦ père, «en tout cas, il vaut mieux de parler le grec, comme un mendiant d'Athènes que comme un helleniste de Rotterdam»!

Ἐὰς βαδίσωμεν πρὸς τὴν εὐχὴν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Vosmaer ὀλίγον τι πρὸ τοῦ θανάτου του ἐξενεχθεῖσαν, ληφθῆτωσαν οἱ Ἑλληνας αὐτοὶ ὡς διδάσκαλοι τῆς ὠραίας καὶ εὐήχους γλώσσης τῶν, ἃς ἀναλάμψῃ ἀπὸ τῆς Ὀλλανδίας τὸ τῆς ἀναγεννήσεως φῶς ἡμαυρωμένον ἀπ' αἰῶνων ἤδη, καὶ ἰδοὺ τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς μεταρρυθμίσιν, ἧς ἡ ἐπιρροὴ ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν θά φανῆ οὐχὶ μετὰ ἔτη!

Ἐν τέλει ἐπιτραπητῶ ἡμῖν μία λέξις διὰ τὰς ὅλως ἐσφαλμένους δόξας, αἵτινες γενικῶς εἶτι ὡς πρὸς τοὺς τύπους καὶ τὴν σύνταξιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης κρατοῦσι. Εἶναι λόγου χάριν ἐσφαλμένον, τὸ ὅτι δοτικὴ καὶ ἀπαρέμφατον ἐκ ταύτης ἐξηφανίσθησαν μᾶλλον τοῦτο δύναται τις νὰ παραδεχθῆ ὡς πρὸς τὴν δημῶδη γλῶσσαν. Ἀρκούμεθα δὲ μόνον πρὸς ἀπόδειξιν νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Boltz, ἐν οἷς πλήρως καταδεικνύεται ποσᾶκις ὡς πρὸς τινὰς συνδυασμοῦ: οἱ δύο οὗτοι τύποι εἰσὶν ἐν χρήσει.

Ἐνταῦθα κλειόμεν τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν ἐπὶ τῶν προκαταλήψεων, αἵτινες εἶτι βαρύνουσιν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ὠραίαν αὐτῆς γλῶσσαν, εἰ καὶ φοβούμεθα ὅτι ἡ vis inertiae καὶ τὸ συντηρητικὸν πνεῦμα τῆς γυμνασιακῆς διδασκαλίας ἐπὶ μακρὸν εἶτι θά παρακωλύωσι ἀποτελεσματικὴν τινα μεταρρυθμίσιν.

Ἐξέτασαντες τὴν ἑλληνικὴν, τὴν μουστραφῆ ταύτην γλῶσσαν ὡς διεθνῆ γλῶσσαν, καὶ ἀφιερῶσαντες γενικᾶς τινὰς παρατηρήσεις περὶ ταύτης ἐρευνήσωμεν ἤδη τὸ ζήτημα, τίς ἢ σημασία τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς (τῆς νεοελληνικῆς) δηλ. καὶ τῆς ἀρχαίας) ἐν τῇ κοινῶν καὶ ἰδίως ἐν τῇ ὑψηλῇ διδασκαλίᾳ.

Ἐκάστῳ δῆλον εἶναι τίνα σημασίαν ἔχει τοῦτο ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ κλασικισμοῦ, τὸ θερμὸν ἐκεῖνο ζήτημα ὅπερ πάντοτε ἀναμένει τὴν λύσιν του. Ἀπὸ τῆς περιόδου «ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ» φθάνομεν εἰς τὴν περίοδον «ἑλληνικὴ ἢ

1. Ampère, La Grèce, Rome, et Dante (1850.)

λατινικὴ» καὶ ἴσως ἐγγύς εἶναι τρίτη περίοδος ἥτις θ' ἀπαιτήσῃ ἐντονώτερον τὴν κατάργησιν ἀμφοτέρων τῶν κλασικῶν γλωσσῶν ὡς βάσεως τῆς ὑψηλοτέρας διδασκαλίας. Διὰ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν λοιπὸν τοῦ ζητήματος τούτου ἡ γνώσις τῆς ἑλληνικῆς (νέας καὶ ἀρχαίας) βεβαίως εἶναι ἀπαραίτητος.

Εἶναι δὲ περιτὸν νὰ δικαιολογήσω διὰ μακρῶν τὸ ὅτι ἡ ἐκμαθησις ὀλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἰδίως τοῖς φιλόλοις τυγχάνει ἀναγκαῖα. Ὁ Κοραῖς καὶ ὁ Ραγκαβῆς εἰσὶν ἤδη περιλάλητα ὀνόματα, ἀλλὰ παρὰ τοὺς τηλεφώτους τούτους ἀπτερές σειρὰ ὀλοκλήρου παρατασσεται νεωτέρων λογίων ὁ Κόντος, ὁ Βικέλας, ὁ Καντζηδάκης, ὁ Λάμπρος, ὁ Δόσιος καὶ ἕτεροι πολλοί, ὅτινες πάντες διαλάμπουσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὡς οἱ προγενέστεροι αὐτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἑράσμου καὶ τοῦ Reuchlin. Ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἵνα συντόμως καλήσω, παρέχει τὸ προσφορώτατον καὶ ἐπαγωγότατον μέσον δι' οὗ κατανοεῖται καὶ ἐκτιμᾶται χιλιάκις καλλίτερον ἢ λεγομένη κλασικὴ γλῶσσα. Ὁ ἐπιθυμῶν ν' ἀποβῆ ἀληθῆς φιλόλογος καὶ ν' ἀντλήσῃ ἐξ αὐτῶν τῶν πηγῶν διὰ περιηγήσεως ἐν Ἀνατολῇ λ. χ. κατ' οὐδένα λόγον ὀφείλει ν' ἀφιερῶθῃ μόνον εἰς τὴν τελευταίαν.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐπόψεως ὑψηλοτέρας, ἀπὸ ἐπόψεως συγκριτικῆς γλωσσολογίας δὲν ὀφείλομεν ἐπίσης τῆς μελέτης τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς ν' ἀμελήσωμεν. Ἐκ τοῦ γνωστοῦ περιοδικοῦ τοῦ Kuhn καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν τίνα σημαίνουσιν ἔστιν ἔχουσιν ἰδίως αἱ διαφοροὶ διάλεκτοι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ, τῇ τόσον ἀδιαλείπτως προϊούσῃ. Ἰδιώματα τίνα (ὡς λ. χ. τὸ τσακωνικόν) ἐγένοντο μεγίστης προσοχῆς ἄξια, καὶ εἶναι παραδεδομένον γενικῶς ὅτι ἡ ἑλληνικὴ λόγῳ τοῦ παναρχαίου συντηρητικοῦ χαρακτῆρος τῆς τυγχάνει ἰδιαζούσης ἀξίας διὰ τὸν γλωσσολόγον. Εἰς ταῦτα προστίθεται καὶ τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάς πάντοτε ἐσχματίσει γέφυραν μεταξὺ Ἑυρώπης καὶ Ἀσίας ἐν πάσῃ περιπτώσει τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρον εἶναι τὰς ζένας ἐπιρροὰς εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ζωηροῦ λαοῦ πλησιέστερον νὰ παρατηρῶμεν.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὴν ἐμπορικὴν τῆς Δύσεως μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐπικοινωνίαν αὕτη εἶναι βεβαίως περιορισμένη ἀλλὰ πάντοτε σημαίνουσα τόσον, ὥστε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς ὑπὸ τὴν ἑποψίν ταύτην. Ἡ ἑλληνικὴ ὄντως εἶναι ἡ γενικὴ τῆς συναλλαγῆς γλῶσσα καὶ ὁ φορεὺς τοῦ πολιτισμοῦ εἰς Ἀνατολὴν ἐκτός τούτου ὑπάρχουσιν ἑλληνικαὶ παροικίαι ἐξω τῶν ὁρίων τοῦ Βασιλείου ἐξηπλωμένοι καὶ ἐντεῦθεν ἠθέλησαν εὐχῆς ἔργον ἀπανταχοῦ τῶν πρωτευουσῶν τῆς Εὐρώπης νὰ καταστή δυνατὴ ἡ διδασκαλία τῆς δεσποζούσης ἐκεῖ γλώσσης ταύτης.

Καὶ last not least δέον τὴν ἑλλ. φιλολογίαν ἀπαξ ἐν τέλει ἐν τε τῷ πλαισίῳ τῆς παγκοσμίου φιλολογίας καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀκριβέστερον νὰ γνωρίσωμεν! Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν μέσσην καὶ νεωτάτην φιλολογίαν, δέον νὰ μὴ λησμονώμεν ὅτι αὕτη σχηματίζει ὠραῖον πνευματικὸν προϊόν λαοῦ μόλις πρὸ ὀλίγου εἶτι ὑπὸ βάρβαρον ζυγὸν ὑποκειμένου, καὶ ὅτι εἰσέτι

δὲν ἀφίκετο αὐτὴ εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀκμῆς τῆς. Ἐὰν ἀναλογισθῶμεν δὲ ὅτι ἡ ἠθελισα κλασικὴ φιλολογία περιέχει πρὸς τὰ πολλὰ ἀριστουργήματα καὶ πολλὰ μέτρια, καὶ ὅτι ἡ ἀξία τῶν τελευταίων ἐπὶ πλείστον ὑπερετιμήθη, διότι ἡ περίοδος εἰς τὴν ἀνήκουσι περιβάλλεται ὑπὸ τῆς αἴγλης τῆς ἀθανασίας. Ἐν τούτοις εἶναι βέβαιον ὅτι ἰδίως ἡ νεωτέρα ἑλλ. φιλολογία δύνανται νὰ συγκριθῆ πρὸς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς (τῆς ἀγγλικῆς ἰσως ἐξαιρουμένης) ἐν Εὐρώπῃ ἐνθα συχνὰ μέγχοι σήμερον εἶτι περιορίζονται εἰς τὴν γνώσιν ὀλίγων ἀτιμάτων τῶν κλεφτῶν ἢ τῶν *chantes populaires de la Grèce moderne* (ὡς καλεῖ αὐτὰ ὁ Fauriel) ἔρχονται ἤδη ἀποβλέπουσι εἰς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τοῦτο, καὶ δὲν εἶναι μακρὰν ὁ χρόνος πλέον, καὶ ὅν εἰς τὴν νεογέννητον ταύτην φιλολογίαν θὰ δοθῆ ἡ ἀνταξία τιμητικῆς θέσεως.

Ἐὰν ἀποβληθῆ ἅπασι διὰ παντός μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀπορριπτῶν, ἢ προκατάληψις ὅτι μόνον μία ἢ δύο γλώσσαι, μόνον μία περίοδος, δύνανται νὰ ὦσι κλασικαί· ἄς ἀκολουθήσωμεν τὴν γνώμην πολλῶν σοφῶν θεωρούντες εἰς τὸ ἐξῆς τὴν ἑλλ. φιλολογίαν ὡς κρῖνον ἀτελευτήτου ἀλύσεως. Ἐὰν κρίνωμεν δ' ἕκαστον φιλολογικὸν φαινόμενον κατὰ τὴν ἐποχὴν του, μανθάνοντες ἅμα παρὰ τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας ὅτι οἱ τύποι τὸσον ἐν τῇ γλώσσῃ ὅσον ἐν τῇ γραμματολογίᾳ ἀδιαλείπτως διαδοχικῶς καὶ κανονικῶς, ἀνελλίσσονται λεπτυνόμενοι καὶ ἐξευγενίζόμενοι ἢ φθίνοντες, ἀντιθέτως καὶ ὅτι τὸ «πάντα βεῖ» τοῦ Ἡρακλείτου, τοῦ προδρόμου τούτου τῆς σχολῆς τῆς Ἀνελλίσεως ἐφαρμύζεται πλήρως καὶ εἰς τὰ φιλολογικὰ φαινόμενα τοῦ λαοῦ φιλοσόφου τούτου ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

Φοβοῦμαι ἤδη ὅτι πολλὰ τῶν ἐνταῦθα ἐξενεχθεισῶν γνωμῶν θὰ λογισθῶσι *ria vota* εἶναι πράγματι νῦν ἢ παλαιὰ συνήθεια τὸσον ἐρριζωμένη, ἄλλως δὲ βαδίζομεν πρὸς ἐποχὴν μεγάλων κοινωνικῶν περιπλοκῶν, ἣτις ἔσται εἰς τὴν εἰρημικὴν ἐπίδοσιν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἡκιστα εὐνοϊκῆ.

Τὸ πρόβλημα τῆς παγκοσμίου γλώσσας καὶ τὸ ζήτημα, τίς θέσις ἀνήκει εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλώσσαν, θὰ ὦσιν ἐν τούτοις ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει, καὶ ἐὰν εἶτι ἡμεῖς δὲν ἴδωμεν τὴν λύσιν τούτων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ὁ σοφὸς ἐργάζεται, καὶ διὰ τὸ μέλλον ὡς ἔλεγε ὁ λατῆρος ποιητῆς *aserit arborea quae alteri saeculo prosint.* Ἐὰν αἱ ἰδέαι του ὦσιν ὀρθαί θὰ διαφιλονεικῆσθαι τότε θάπτον ἢ βράδιον τὴν νίκην, διότι ἔχει τὸν χρόνον ἰσχυρότατον σύμμαχον. Ἐὰν ὅμως αὐταὶ εἶναι ἐσφαλμέναι, οἱ ἐπιγενόμενοι θὰ γνωρίσωσι τὰ χύσιστα τὸ ἀκαρπον αὐτῶν. Ἄλλ' ἐὰν ὑπῆρχε σοβαρότης τις ἐν τῇ τάσει αὐτοῦ, τότε ἡ ἐργασία του δὲν ἐγένετο ὀπωσθῆ ποτε ἐπὶ ματαίῳ, διότι ἢ ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ ἔτεροι, ἐπιδιορθοῦντες τὰ λάθη του, καὶ οὕτω ἡ δόξα, ἣν μετὰ τίσους μόχθους δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξίχνιασθαι θὰ εὐρεθῆ ἐπὶ τέλους!

ΣΜ

ΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ ΕΝ Τῇ ΤῶΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩ ΕΚΘΕΣΕΙ

Ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς καλῆς τέχνης ἐκροσωπεῖται μὲν ἰσχυρῶς ἡ ἀλλοδαπὴ πρὸς σαφῆ ἐκτύπωσιν τοῦ διεθνούς χαρακτῆρος, πλὴν ὅμως οἱ Γάλλοι δι' ἐνεργείας ἐπικρατοῦς προενόησαν ὥστε ἐν τῇ διεθνεί αὐτῇ καλλιτεχνικῇ ἐκθέσει νὰ πρωταγωνιστῆ ἡ γαλλικὴ τέχνη. Ἐν ἄλλαις λέξεσι δέον ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ ἐκθέσει νὰ ἐκδηλωθῶσι ἐρωμενέστατα καὶ σαφέστατα ὁ χαρακτῆρ τῆς ὅλης ἐκθέσεως ὡς ἐκτονταετήρου ἐορτῆς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν τῷ μεγάρῳ λοιπὸν τῶν ὠραίων τεχνῶν διαστέλλονται τὰ τρία τὰδε τμήματα α) ἡ γαλλικὴ τέχνη ἐκ τοῦ ἔτους 1798—1872 β) ἡ γαλλικὴ αὐθις τέχνη ἀπὸ τοῦ 1878 μέχρι τοῦ νῦν καὶ γ) ἡ τῆς ἀλλοδαπῆς τέχνη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τμήμα ἐμπεριέχει ταύτην, ἢ ἐκείνην τὴν σκηνὴν ἐκ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὁ μέγας θεμελιωτῆς τῆς νέας γαλλικῆς τέχνης **Δαυὶδ** συγκαταλέγεται εἰς τοὺς στασιώτας. Αἱ στασιωτικαὶ ὅμως εἰκόνες δεικνύουσιν ἡμῖν μόνον πράξεις τινὰς τοῦ κράτους, αἰτινες οὐδ' ἐντυπώνονται ὀξυδερκῶς ἐν τῇ προσοχῇ καὶ ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ Κοινοῦ, τούναντιον ἐπὶ τῆς κλιμακωτῆς ἀναβάσεως ἐπεκτείνεται ἐν σθεναρῷ μεγέθει ἡ γιγάντιος εἰκὼν, ἔργον τοῦ στασιώτου ἐκείνου **Δαυὶδ**, ἐφ' ἧς εἰκονίζεται *Napoléon ὁ Α' ἐν πορφυρᾷ αὐτοκρατορικῇ καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Πάπας Πῖος ὁ Η'* καὶ σύμπας ὁ ἀνώτερος ἐν Γαλλίᾳ κληρὸς καὶ πρὸ αὐτοῦ ἡ χρυσῇ καὶ ἀδάμαντι ἀπαστράπτουσα *νέα κοιτωνία τῆς Γαλλίας*, ἧς ἐμπροσθεν ἡ σύνευνος Ἰωσήφίνα ἐπιθέτει τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκείνου γονυπετοῦντος. Ἀναμφισβητήτως σθεναρὰν ἐμποιεῖ τὴν ἐντύπωσιν τῷ θεατῇ τὸ ἀριστοτέχνημα αὐτό. Μικρὸν δὲ προσωτέρω βλέπει ὁ θεατῆς ἄλλο πάλιν ἔργον τοῦ **Δαυὶδ**, τούτέστι τὴν χαρακτηριστικὴν ἀπηνῆ κεφαλὴν τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος περιβεβλημένην χρυσῆν δάφνην, ὀρέγοντος τὴν δεξιὰν μετὰ τοῦ σκήπτρου ὡς ἐν ὄρκωμοσίᾳ, καὶ περιερχόμενος ὁ θεατῆς τὰς μικρὰς αἰθούσας, αἰτινες περιέχουσι χειροποιήτους γραφὰς καὶ γλυφὰς τότε δὴ ἀναμνησκονται τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἐπέκεινα τούτου τὴν ἀνορθωθείσαν βασιλείαν. Ἐκ τῶν στασιωτικῶν εἰκόνων ἔχει κύρος κατὰ τῶν μοναρχικῶν ἀναμνήσεων μόνον ἡ φλογερὰ εἰκὼν τοῦ *Δελακροά*, ἧς τὸ θέμα ἐστὶν «ἡ ἐλευθερία ἀγείρει τὸν λαόν» ἣτις εἰκὼν δεικνύει ἐπὶ τοῦ ὕψους τῶν ὀδοφραγμάτων γυναῖκα κρατοῦσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, περὶ ἣν ἐργάζεται καὶ ἄλλοι τελούντες εἰς ἀνωτέρας τάξεις ἀλαλάζουσιν ἐν ἐνδυμασίᾳ τῶν 30 ἐτῶν (δῆλον ὅτι τοῦ 1830). Καὶ καθόλου ὁ ἀντεπιστέλλων τῆς ἀριγνώτου ἐφημερίδος τῆς Κολωνίας (ἐν ἀριθ. 188 καὶ ἀπὸ χρονίας 9ης Ἰουλίου ν. ἔ.) ὑπόθεν ἀρυσόμεθα τὴν ὕλην, καθάπερ καὶ ἐν τῷ ἐπ' ἴσης μακρῷ ἐκείνῳ ἄρθρῳ *περὶ διεθνούς βιομηχανίας ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει* (β' προσηγάγομεν εἰς φῶς ἐν ἀριθ. 184 τῆς Νέας Ἐφθ.

μερίδος) ἐκφράζει ἐντιμὸν θαυμασμόν ἐπὶ τῇ μεγαλοπρεπεῖ δημοιουργίᾳ τῶν ἐξοχωτέρων γαλλικῶν τεχνουργημάτων ἐν τῇ νῦν ἑκατονταετηρίδι. Καὶ ἐὰν γνωρίσῃ ὁ ἐρασιτέχνης τὸν μείζονα ἀριθμὸν τῶν ἐκτεθέντων ἀριστουργημάτων, οὐδὲν ἦττον ἐν τῇ συνοπτικῇ οἰκοδομίᾳ τῆς ἀναπτύξεως ταύτης θέλει εὐρῆ ὑψηλὴν πνευματικὴν χάριν καὶ θαυμάσιον κέρδος καλλιτεχνικῆς διαγνώσεως. Ὁ δὲ πρωτοπείρος θέλει θαυμάζῃ ἐνίοτε ὅτι ἡ ἡδὴ μετ' ἡρέμου περιεργίας εἰς τὴν νεωτερικὴν τέχνην μᾶλλον, ἢ ἔλαττον διαπαιδευθεὶς ὀφθαλμὸς ἄνευ σφοδροτέρου ἐρεθισμοῦ τῆς ἀντιλογίας ἐπισκοπεῖ ἔργα, αἵτινα πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἐξήγειρον θύελλαν διαπάλης γνωμῶν ὡς καλαισθητικὰ ἔργα τῆς ἐπαναστάσεως.

Τὰ μαρτύρια ὅμως τῆς νῦν στασιωτικῆς κινήσεως ἐν τῇ καλῇ τέχνῃ παρίστανται μεμονωμένα, ἢ ὑποδεικνύοντα πως τὴν τάσιν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει. Ὁ κυρίως τόπος τῆς συναγωγῆς αὐτῶν ἦτο τὸ τανῦν κεκλεισμένον σαλῶνιον ἐν τῷ βιομηχανικῷ ἀνακτόρῳ τῶν Ἡλυσίων πεδίων. Τούναντιον ὑπάρχουσι ἀλλοδαποὶ τινες ἀγωνιζόμενοι ὅπως γαλλίζωσι μᾶλλον τῶν Γάλλων, καὶ ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν ἰκανῶς μανθάνει ὁ ἐπισκέπτης τὴν μέλλουσαν τέχνην τὸ πως διανοεῖται αὐτὴν ὁ ὑπερβαλλὼν ριζοσπαστισμὸς. . . Καὶ αὐθις ὁ μέγας ἀριστοτέχνης *Δαυὶδ*. Τούτου βλέπει ὁ ἐπισκέπτης περαιτέρω τὴν καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐξ ἀπομνησέως γνωστὴν καταστάσαν εἰκὼνα τῆς ἐν ἀρχαίᾳ ἔσθῃτι ἐπὶ τῆς ἀναπαυτηρίου κλίνης ἐκτάδην καθεζομένης *Κυρίας Ρεκαμιῆ* (γυναίκος πολυθρῦλῆτου ἐν τῇ γαλλικῇ ἐπαναστάσει) καὶ τὴν τοῦ Λαφοασιέρ (περιφῆμου χημικοῦ κρατομηθέντος) καὶ τῆς ἰδίας γυναίκος. Γνωστὴ ἐπ' ἴσης ἐστὶν καὶ ἄλλη εἰκὼν κοσμοῦσα τὴν ἔκθεσιν τῆς δεσποίνης *Ρεκαμιῆ* ὑπὸ *Γεράρδου*, ἣτις παριστάνει αὐτὴν ἐν ζωγραφικῇ κάμψι τοῦ σώματος ἐπὶ τῆς ἑδρας καθεζομένην. — Τοῦ δὲ *Δαυὶδ* ὁ μέγας μαθητῆς *Ἰγνη* ἐκροσωπεῖται α) διὰ τοῦ πατρὸς τῶν θεῶν Διὸς ἀνεχομένου τὴν θωπεῖαν τοῦ πάγονος αὐτοῦ ὑπὸ τῆς κομπῆς *Θετιδῆς* β) διὰ τοῦ ἀγίου *Συμφωριάνου*, τοῦ ἀγομένου εἰς βασιανιστήρια καὶ δι' ἄλλων εἰκόνων. Ἐναντι τῆς μεγάλης ἐστεμμένης εἰκόνος τοῦ *Δαυὶδ* ὑπάρχει ἀνηρημένη ἐν τῇ κλιμακωτῇ οἰκίᾳ τὸ οὐχ ἦττον περιώνυμον ἀπέικασμα τοῦ *Κουτοῦρ καὶ Ρωμαῖοι τῆς ἐποχῆς τῆς καταπτώσεως* ἧγον συμπόσιον τρυφηλῶν Ρωμαίων μετ' ἀναριθμῶν γυναικῶν μορφῶν, ἐν ᾧ ὁ καλλιτέχνης ὀρθοτονεῖ μᾶλλον τὸν χαρακτῆρα λαμπρῶς τυπικῆς καλλονῆς, ἢ τῶν αἰσθητῶν ὀργίων. Καὶ τοῦ μὲν μεγάλου *Δελακροά* παρὰ τὴν προειρημένην ἐλευθερίαν ἐπὶ τοῦ ὀδοφραγματος ὁ ἐπισκέπτης θεᾶται ἐτι τὴν μάχην τοῦ ἀγίου Λουδοβίκου πρὸς τοὺς Ἄγγλους ἐπὶ τῇ γερύρᾳ *Ταίλλεβούρου*, τοῦ δὲ *Δελακροά* τὸ σκυθρωπότερον ἔργον αὐτὸν *Κρόμβελλ* πρὸ τῆς σοροῦ τοῦ βασιλέως *Καρόλου τοῦ Γ'* ἐφ' οὗ ὁ *Κρόμβελλ* οὐτος ἀερίζει τὸ ἐπικάλυμμα τῆς ἐπὶ δύο ἑδρῶν ἐπερειδομένης σοροῦ καὶ σύννευς παρατηρεῖ τὸ σπηόμενον πρόσωπον τοῦ βασιλέως. Παρεκτὸς τούτου εἰσὶν ἐκτεθειμένα ἐν ταῖς παρακειμέναις αἰθούσαις πολυεῖδη μικρότερα ἔργα καὶ σκιαγραφῆ-

ματα τῶν δύο περιδόξων ἀριστοτεχνῶν, ἦτοι τοῦ *Ορατίου Βερνέ* τοῦ μεγάλου μαχογράφου ἢ κατὰ κράτος ἄλωσις τῆς Κωνσταντίνης. Πρὸς τούτους οἱ ἱστορικοὶ ζωγράφοι *Γρώ*, *Ἰσαβέν* καὶ ὁ πνευματώδης *Ἀνατολιστῆς Φραμεντῖν* ἐκροσωποῦνται πολυεῖδως. — Ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας δὲ ταύτης τέχνης εἰς τὴν νεωτέραν τρεπόμενος ὁ ἀνταποκριτῆς ἐφέλκεται τὴν προσοχὴν τῶν ἐπισκεπτῶν ἐν πρώτοις εἰς τὰς μεγάλας μορφὰς τῶν τοπειογράφων *Ρουσσά*, *Διά*, *Δαβινῶ* καὶ ἐπὶ τὸν θηριογράφον *Τροβόν*. Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ἀριστοτεχνημάτων τῶν καλλιτεχνῶν αὐτῶν κατανοοῦμεν τὴν χάριν τῆς καλουμένης «*passage intime*» ὑπεραρκούντως ἀνταξίαν, τὴν ψυχαγωγίαν τῆς ἐπισκοπῆσεως ἐκείνης τῆς ἐν τῷ θέματι (ἢ ὑποθέσει) πλεονάκις ἀπερίττου εὐηλιῶς θερμῆς, ἐν τῇ μονώσει αὐτῆς πιστῆς φύσεως τῶν ὑπὸ κυανοῦν οὐρανὸν μετὰ λευκῶν νεφελιδίων ἐκτεινομένων πεδιάδων, ἀγρῶν καὶ λογγμῶν, τοῦ ἐν τῷ ἡλιακῷ φωτὶ χρυσαίζοντος φυλλώματος τοῦ δάσους, τῶν ἐν ψυχρᾷ σκιᾷ μορμυρόντων ρυάκων, πάντα ταῦτα παρατηροῦμεν εἰδυλλιακῶς ἐκζωपुरοῦμενα παρὰ τῷ Τρούδον διὰ τῆς μορφῆς νεμομένων, ἢ βραδυπορούντων κτηνῶν. Ὁ ἀξίεραστος οὗτος τρόπος, ὁ ὀρθοτονῶν οὐχὶ τὸ μεγαλοπρεπές, ἀλλὰ τὸ εἰς ἀνειρώδη ἀναπαυλῶν προκαλοῦν ἐν τῇ φύσει, ἐξαγγέλλει συνωδὰ τῇ τεχνικῇ ἐπόψει τὸ γνώρισμα φιλητικῆς στοργῆς ἐν τῇ ἐκτέλει, ἣτις δι' ὕψιστης προνοίας ἀποχωρίζει μαλακῶς καὶ στρογγυλὰς κυματοειδεῖς γραμμὰς τῶν συδενδριῶν ἀπὸ τοῦ κυανοῦ οὐρανοῦ. . . Ἐκ τῆς σειρᾶς λοιπῶν τῶν ἀριστοτεχνῶν αὐτῶν ἀναφαίνεται ὁ *Κορώ*, ἀποτελῶν σχολὴν καὶ οὐ τινος μεγαλειότερα καὶ μικρότερα ἔργα ἐξετέθησαν ἐν τῇ ἐκθέσει. Ὁ εὐαίσθητος οὗτος καὶ συμπαθὴς εἰδυλλιακὸς ἀναλκεί πᾶν τὸ σωματικόν (ἔστω καὶ ὕλικόν) ἐν τῇ φύσει εἰς ἰδιοφυῆ, προμῶδη ὑπόλευκον χροιάν, ὅστις ἀφίνει νὰ γνωρίζῃ τις τὸ σχῆμα τῶν πραγμάτων μόνον ἐν ὀμιχλώδει σκιαγραφίᾳ. . . Καὶ ἐν ᾧ τὸν *Κορώ* διασώζομεν ἐν τῇ μνήμῃ ὡς ἀφετηρίαν ἐνὸς χαρακτηριστικοῦ τρόπου αἰσθητικότητος, στρεφόμεθα μετὰ τοῦ ἀντεπιστέλλοντος εἰς ἄλλον οὐχ ἦττον μείζονα, ἀγροικότερον ὅμως εἰδυλλιακὸν τὸν *Μιλλέ*, τὸν γενεάρχην τοῦ νεωτερικοῦ φυσιολογισμοῦ (*Naturalismus*). Ὁ *Μιλλέ* δεικνύει τῷ θεατῇ τὰ τοπεῖα τῶν γαλλικῶν χωρίων ἐν ἐντελεστάτῃ πραγματικότητι μετὰ τῶν γεωμετρικῶς παρατεινομένων χλοερῶν εἰς ἐλιγματοῦδεις χαράδρας, τὰ τοπεῖα, λέγομεν, διεσπαρμένα ἐπὶ τοῦ εὐρέος καὶ εὐμεταβόλου πεδίου ἀνὰ μέσον λειμῶνος, λόγγης καὶ οἰκιῶν καὶ μορφῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων κατὰ σμήνη περιφερομένας. Εἰκονίζει περαιτέρω τὸν ἀγρότην συγκομιζόντα τὰ γεώμηλα αὐτοῦ διὰ τῆς σκαλίδος, τὸν πωληθέντα δέλφρακα γρυλίζοντα, τὸν μόλις ἀρτιγέννητον ἐπὶ τῆς νομῆς μύσχον, ὅστις ἐπὶ φορείου φιλητικῶς παρακολουθούσης τῆς μητρὸς φέρεται εἰς τὸν σταῦλον, τελευταῖον τὴν ἡλιοκατ' ἀπολίτευτον χωριατοπούλαν (ὑπηρέτριαν) ἣτις καταπιεζει τὸ προβάτιον διὰ σθεναροῦ βραχίονος ἐντὸς τοῦ κόλπου ὅπως διὰ μεγάλης ψαλίδος περικείρη αὐτό. . . Μετὰ δὲ τὸν *Μιλλέ* ἔρχονται οἱ μυριόλεκτοι στασιῶται τῆς

γαλλικής τέχνης *Koubré* και *Mané*, ὧν τὰ ἔργα, ὡς ὁ τοῦ *Koubré* λιθοκρούστας, καὶ οἱ τοῦ *Mané* μετὰ πολὺ ἀνεωγμένου στόματος ἄδοντες κιθαρῖται, νῦν ἤδη θεώμενα οὐδεμίαν αἰσθησὶν ἀγανακτικῶς ἐμποιοῦσιν, ἐν ᾧ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διήγειρον θύελλαν κότου. Ἀμφότεροι οἱ ἀξιολογηθέντες οὗτοι τεχνίται ἐκπροσωποῦνται μετὰ τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν τεχνουργημάτων, οἷον τοῦ *Koubré* μετὰ καὶ ἄλλων ἐξετέθησαν αἱ κυνηγετικαὶ εἰκόνες, αἱ γυμνακίαι γυναῖκες μετὰ τοῦ ψιττακοῦ, αἱ δὲ ἐπὶ χλόης κατακείμεναι νεωτερικαὶ Κυρίαί καὶ ἄλλα πλείονα ζωγραφήματα. Τοῦ *Mané* ἐν ἄλλοις βλέπει ὁ ἐπισκέπτης μάλιστα τὸ *μ κρόν ἀνδρόγυρον* ἐν τῇ θερινῇ ἐπαύλει τοῦ Ἀργεντύλ, ἐν ᾗ εἰκόνι ὁ πατήρ τῆς ἐνεργείας τῆς ἐντυπώσεως (*impressionismus*) σαφέστατα χαρακτηρίζεται ὡς ἐκ τῆς χρήσεως τῶν ἀλλοκότων ποικιλοστικῶν τρομωδῶν χρωμάτων, δι' ὧν τὸ μικρὸν αὐτὸ ἀνδρόγυρον ἐν τῷ προσώπῳ φωτίζεται δι' ἀνταντακλαστικῶν φωτῶν τοῦ ἡλίου καὶ τῶν περιστοιχοῦντων ἀντικειμένων. — Πρὸς τοὺς *Μιλλέ*, *Koubré* καὶ *Mané* καὶ ὑπεράνω τῆς τριάδος αὐτῶν παρέρχεται ὁ *Λεπάρ*, ὅστις μετὰ τῆς φυσιολογικῆς παραστάσεως τοῦ ἀγροτικῆς βίου συνενεχθεὶς ἐξαιρέτων τέχνην μετ' οὐχὶ μικρᾶς δόσεως εὐαισθητοῦ ποιήσεως. Καὶ ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ μικρὸν ἐνέμεινε ἢ ἐπίδρασις αὐτοῦ, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δὲ ὡς ἐτι καὶ νῦν ἐπενεργεῖ. Εἰ καὶ δὲν δύναται μὲν νὰ σημαίνηται ὡς ὁ κυρίως θεμελιωτὴς τῆς ἐν τῷ ἀνοικτῷ φωτὶ ζωγραφικῆς, οὐδὲν ἦν τὸν ἐπορίσαστο αὐτῇ τὴν ὀριστικὴν δύναμιν τῆς διαδόσεως τῆς ἰδίας σχολῆς ὡς καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψὶν τῆς ὕλης παρέσχε τὴν κυρίαν παρόρμησιν εἰς τὴν ἀσχολίαν περὶ τὰ ὑποδέστερα στρώματα τοῦ λαοῦ.

Ἐκ δὲ τῶν ἐκτεθειμένων ἔργων αὐτοῦ δέον πρῶτιστα νὰ ἐξαίρηται ἡ *ὄπτασία*, μία δὴλα δὴ εἰς φυσικὸν μέγεθος χωριατοπούλα, ἣτις σπασμωδικῶς ἐχομένη κλάδου δενδρυλλίου προσβλέπει εἰς τὸν θεατὴν μετ' εὐρύτερον ἀνεωγμένων ἐκστατικῶν καὶ γλαυκῶν ὀφθαλμῶν, ἐν ᾧ ὀπισθεν αὐτῆς ἐμφανίζεται ἑνοπλος ἢ *Ἀθηναῖος* ὁδηγούμενη ὑπὸ δύο ἀγγέλων. Περαιτέρω ὁ ἀντεπιστέλλων ἐξαίρει τὴν ἰδιοτρόπως τὸν φυσιολογικὸν μετ' ἀρχαϊκῶν μορφῶν συνδέουσαν δέησιν τῶν *ποιμένων* (*Μάγοι* καὶ *ποιμένες* ἤλθον προσκυνῆσαι Χριστὸν τὸν γεννηθέντα ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει), καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν περίφημον εἰκόνα τοῦ πρεσβύτου ἐκείνου, ὃς τις καθελόμενος ἐν τῷ κήπῳ ἔχει ἐξηπλωμένον τὸ κυανῶν χειρόμακτρον ἐπὶ τῶν γονάτων. Ἐνταῦθα μνημονευσθῆτω καὶ ἡ γνωστὴ εἰκὼν τῆς *Σάρας Βεργάρδ* (πρὸς ἣν ἐσυμπεθεύσαμεν διὰ τοῦ κ. *Δαμαλά*, τοῦ περιδόξου ἡθοιοῦ), ἐν ᾗ ἡ ἰσχνὴ αἰοδὸς μετὰ μεγάλου κρωβύλου (πλεξίματος τῆς κόμης ὡσάν φούντα) ἔχει μετὰ χείρας ἀρχαίων ἐκτυπον ὀρειχαλκῶν τῆς θεᾶς *Νίκης*. Ἐὰν μνημονεύσωμεν ἐτι τοῦ *Ἐνάλ*, τὸν περιώνυμον «στρατηγὸν *Πρίμ*» ὃς τις ἀσκεπὴς μετ' ἀτμηλῆτος ἐπὶ τοῦ μετώπου πιπτούσης κόμης χαλιναγωγῆι ἐρρωμένως τὸν θυμοειδῆ μέλανα ἵππον καὶ τοῦ *Βωδρὸν* «*μαργαρίτην*» τοῦτέστιν ἀξιοθαυμάστως προσφιλῆ γυ-

ναῖκα, ἣτις μειδιῶσα ἀνέχεται ὅπως παρασύρη αὐτὴν τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτῆς σῶμα ἐκ τοῦ γλαυκοπρασίνου ἀφρόντος κύματος εἰς τὴν ὄχθην, ἐὰν μνημονεύσωμεν τὸ καλλιτέχνημα αὐτό, προσεπάγει ὁ ἀντεπιστέλλων, ἔχομεν ἐν ἰκανῇ ὑποδείξει κατονομασθῆναι τὰ ἀριστοτεχνήματα ἀποχοιμένων τεχνιτῶν, ἐξ ὧν ἐν ἀμέσῳ συνδέσμῳ ἢ συνέχεια μεταβαίνει εἰς τὸ ἔργον τῶν ζώντων. —

Καὶ ἐν ᾧ, ὡς προείρηται, ὁ μὲν *Κορὴ* ἐν ὀνειρώδει αἰσθητικότητι οἰκοδομεῖ ἀτιμωδῶδες βασιλεῖον μύθων ἐν τῇ φύσει, ὁ *Πουβὶ δὲ Χαβάν*, ὃν ἐν Γαλλίᾳ ἐπονομάζουσιν οἱ πλείστοι τὸν μέγιστον τῶν ζώντων αὐτῆς καλλιτεχνῶν, ἔχει παραπλήσιον πνεῦμα. Ὁ ἀριστοτέχνης λοιπὸν οὗτος προτίθεται ὅπως τὴν εἰς ἀφύσιον ὑπερθεσμον μεταπεσοῦσαν γαλλικὴν τέχνην ἐπαναγάγῃ εἰς τοὺς ἀπλοικοὺς τίλους τῆς ἐκφράσεως τῆς πρώτης περιόδου τῆς παλινορθώσεως. Ἐν τῷ *φθισοπώρῳ* αὐτοῦ δὴλον ἐστὶ ἐν μιᾷ ἀλληγορίᾳ γυναικείων μορφῶν παρατηρεῖ ὁ περὶ καλῆς τέχνης ἐπαίων ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐργάζεται εἰς φωτεινά, σκοπίμως δὲ ἀφελῆ χρώματα καὶ ἰδανικῶς λεπτοφυεῖς μορφάς, ἀλλὰ πάντοτε ἐτι μετὰ πλήρους χρωματιστικῆς ἐκφράσεως. Ἐν ταῖς περαιτέρω ὁμοῦ ἀλληγορικαῖς γυναικαῖς εἰκόσι καὶ ἐν τῇ *Ἀποκεφαλίστῃ Ἰωάννου τοῦ Βαπτειστοῦ* ἀφίσταται πάσης θερμότερας ἐπιδράσεως τῶν χρωμάτων. Ἐν τούτοις ἐν τῷ ἀγγλικῷ καὶ ἀμερικανικῷ τμήματι πολλαπλῶς παρατηρεῖται ἡ ἐπενέργεια ταύτης τῆς κατὰ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν τῆς τέχνης παλινοδομοῦσης ἰδανικότητος τοῦ *Πουβὶ δὲ Χαβάν*. Ἄλλος δὲ τεχνίτης ὁ ἐκ τῆς τύρβης τῶν νεωτερικῶν Παρισίων εἰς ἀπωτέρω ἰδεῶδες ἰπτάμενός ἐστιν ὁ *Καζέν* μετὰ τῆς διαφορᾶς ὁμοῦ ὅτι ὁ *Καζέν* ἐστὶν ἦν ἀντικειμενικὸς τοῦ *Χαβάν*, ὅστις φαίνεται ἐπαισθανόμενος ἑαυτὸν εὐτυχῆ ἐπὶ τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀνεύρει τῆς ἀρχαίας τέχνης. Εὐαίσθητος μελαγχολία ὑπόκειται ἐν τῷ ζωγραφηματι τοῦ *Καζέν*, ὃ καλεῖται «*ἡ φυγὴ εἰς Αἴγυπτον*» ἐν ᾧ ἡ ἱερὰ οἰκογένεια πορεύεται διὰ μιᾶς ἐρήμου Ἀρδυνηνῶν χώρας (ἐν Γαλλίᾳ) καὶ ὁ ὄνος ὀφείλει νὰ κορεσθῆ κατὰ τὴν ὑποξάνθου χόρτου. Μελαγχολικὴ εἶνε ἡ φαιδρὰ τοῦ *Μαρνού* καὶ αἱ εἰς λουτρὸν παρασκευαζόμεναι γυμνακίαι γυναῖκες οὐδὲν μεταβάλλουσι τῆς ἐπικρατούσης μελαγχολίας, τούναντιον ἐπαυξάνουσι τὴν διαθεσὶν τῆς πόρρω τοῦ κόσμου μονώσεως. Τὰ μάλιστα πρωτότυπος καταδεικνύεται ὁ εὐφυὴς ἀριστοτέχνης μεταχειρισάμενος θαυμασίως λεπτοφυῆ χρωστικῆ ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ «*Ἰουδίθ*». Δεικνύει τῷ θεατῇ τοὺς φαιούς περιθόλους πολισματίου τοῦ μεταίωνα, ὅπερ κεῖται ἐν ἐρήμῳ χώρᾳ. Πενιχρὰ γυνὴ ἐκ τοῦ λαοῦ κρατοῦσα δεσμίδα (βεβαίως ξύλων) εἰς τὴν χεῖρα παρακολουθούμενη ὑπὸ γέροντος βαδίζει περιέργως ἀτε περιστοιχιζομένη ὑπὸ ρακενδυτῶν καὶ πτωχῶν ἀνθρώπων. — Ἄλλος εὐαίσθητος λεπτολόγος περὶ τὴν φύσιν τέλειον ἀλλοκότου τύπου ζωγράφος εἶνε ὁ *Καρριέρ*, ὃς τις τὰς ζωφρᾶς κατανοηθεὶς περιμίστους ἐκφράσεως εἰκόνας καὶ ὡς λεπτὰς αἰσθητικῶς οἰκογενειακῆς σκηνᾶς, οἷον τὸ «*ροσοῦν παιδίον*» περὶ ὃ συ-

νοθεῖται ἀνησυχῶν ἅπας ὁ οἶκος, καὶ ἡ *επρωτὸν κοινωνοῦσα*, ἣς ἡ λευκὴ ἐσθὴς πρὸ τῆς εἰς τὸν ναὸν μεταβάσεως ἐξετάζεται ἐπιμελῶς ὑπὸ πάντων τῶν οἰκείων ἵνα μὴ τυχὸν ἔχη ἄλλειψίν τινα, τὰς εἰκόνας αὐτὰς σχηματίζει ἐξ ἐντελῶς ἀσθενῶν καὶ πρὸς τούτοις μετὰ ὑμεναϊῶδους πνοῆς, ἣτις δεικνύει πάντα τὰ φαινόμενα μόνον εἰς ἡμιγλώδεις γραμμὰς, ὡς κατὰ τὸ λυκαυγές. Ἐνταῦθα ἐγγωρεῖ, καὶ περ ὑπάρχουσιν οὐσιώδεις αἱ τεχνικαὶ διαφοραὶ, τυγγίνα ἐνοίας πρὸς τὸν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν *Μονάχῳ* ἐκθέσεως ἐν πλάτει συζητήσαντα Ἀγγλον Οὐίστλερ. Μετὰ τὸν *Καρριέρ* ἔρχεται εἰς τὴν σειράν ὁ *Ρώλλ*, ἀποτελῶν νέαν σχολήν. Ἐν τῷ *Ρώλλ*, ἐπιλέγει ὁ ἀντεπιστέλλων, γνωρίζομεν μίαν τῶν μάλιστα ἐνδιαφεροῦσιν ἐμφανίσεων τῆς νεωτερικῆς Γαλλίας, τεχνίτην δηλ. ἐκπροσωποῦντα ἐν διαφερόντως ἀξιοπαρατήρητον εἶδος τοῦ μετὰ τῆς ἐν ἀνοικτῷ φωτὶ τέχνης συνθεμένου νεωτερικοῦ φυσιολογισμοῦ. Ἔργα αὐτοῦ εἰσὶν αἱ μεγάλας εἰκόνες «*ἡ πλῆμυρα τῆς Τουλούζης*» καὶ ἡ *ἀπεργία τῶν μεταλλουργῶν*. Ὁ αὐτὸς ζωγράφος δεικνύει τῷ ἐπισκέπτη ἐν τῇ «*εὐρῆτῃ τοῦ Σειληνοῦ*» (ἀνατροφέως καὶ ὄπαδου τοῦ Βακχου) θίασον *Μαινάδων* τοῦ Διονύσου, αἵτινες ἐν ἀκολάστῳ ὀρχήσονται (ἐν κορδακισμοῖς) ἀλαλαζοῦσιν εἰς τὸν ἐπὶ ὄνου καθήμενον *Σειληνὸν* καὶ ἀκολασταίνουσι μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ εἰκόνι, ἣτις ἐπιγράφεται «*γυνὴ καὶ ταῦρος*» παριστάνει ἐν γυμνῶν γύναιον, ἐρεσχελοῦν πρὸς νεκρὸν ταῦρον, ὃς τις ὁμοῦ τὸ γέλωδ γύναιον ἀπωθεῖ πρὸς τὰ πρόσω διὰ τῆς κεφαλῆς. Ἐν τοῖς γυμνοῖς αὐτοῖς ζωγραφημασιν, ὧν κατ' ἐξοχὴν τὸ δευτερον διαπρέπει ἐπὶ δεινῇ μεταχειρίσει τοῦ ἐκ τοῦ πρᾶσινοῦ περιβλήματος ἀνταντακλωμένου ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ σώματος διαφερούσαν τοῦ ἄλλως γαλλικοῦ τρόπου τῆς ἀντιλήψεως. Αἱ γυμναὶ δὴλον ἐστὶ γυναικαῖα μορφὰ αὐτοῦ ἔχουσι τὸν τύπον ἀκμαίας καὶ μάλᾳ εὐφυλοῦς φυσικότητος, εἰσὶ κατεσκευασμέναι τορνευταὶ μετὰ πολὺ ἐρυθρᾶς χροιάς τῆς σαρκὸς καὶ γελῶσι μετ' ἀστραπτόντων λευκῶν ὀδόντων καὶ φαιδρῶν ὀφθαλμῶν. Καὶ τοι ὁ *Ρώλλ* κατὰγεται ἐκ Παρισίων, ὁμοῦ χαρακτηρίζει τὴν γυναικαῖαν γυμνότητα δι' ἑλλανδικοῦ τύπου. Παρεκτός τούτου ὁ *Ρώλλ* δεικνύει τῷ θεατῇ ἐν τῷ ἀπεικάσματι ἀγρότιδος μετὰ μόσχου καὶ ἐν τῷ «*δοῦλον ποτίζοντος μόσχον*» καὶ ἐν τῇ *χαρακτηριστικῇ κεφαλῇ γεωργοῦ* *λευκῆν ἔρειαν* ἀκμαϊότητα καὶ εὐθυμίαν συνζήσαν τῇ παραστάσει τοῦ γυμνοῦ. Περαιτέρω προσωπογραφεῖ ἕνα ἀρχιτέκτονα καὶ ἕνα τοπιεργάφον συνενῶν τὴν χάριν μετ' ἀσφαλοῦς ρυθμοῦ. — Ἐπειδὴ, ὡς ἐφθην εἰπόντες, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν διατριβῇ (ἣτις ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ *Νέᾳ Ἐφημερίδι*) περὶ διεθνούς βιομηχανίας ἐν τῇ παγκοσμίᾳ ἐκθέσει, οὐδεμίαν μέχρι τοῦδε προήχθη εἰς φῶς ἐν ταῖς ἀτιτικαῖς ἐφημερίαις ἐκθεσις ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὰς νῦν δικαίας καὶ ἐφθην τῆς ἐπιστήμης, τῆς καλῆς καὶ τῆς βιοποριστικῆς τέχνης, μόνον δὲ τῷ διαπρέπει ἀνταποκριτῇ τῆς *Ἐφημερίδος* τῆς *Κολωνίας* καὶ ἄλλοις ἐξ ἴσου δεινοῖς δημοσιολόγοις τῆς

ἐσπερίας Εὐρώπης ἀπεταμιεύθη ὁ κληρὸς οὗτος, ἄσμενοι ἀνελάβομεν καὶ ἡμεῖς τὸν ὄντως βαρὺν κόπον ὅπως ἐξελληνίσωμεν δίκην σταχυολογίας τὰ κυριώδεστερα περὶ εἰκαστικῶν τεχνῶν διαφωτίσαντες αὐτὰ ἐκ τῶν ἐνότων. —

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Ἰούλιον, 1889.

Ν. ΠΕΤΡΗΣ.

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ

Η ΔΙΑΝΟΙΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΦΥΛΟΝ

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι ἡ ἀποστολὴ τῆς γυναικὸς εἶνε ἡ οἰκογένεια, ἣς, μάλιστα, θεωρεῖται τὸ ἠθικὸν στήριγμα, δὲν πρέπει ὁμοῦ ὀλιγορῶντες τῆς γυναικαίας ἀνατροφῆς νὰ υποθάλωμεν ἐν ταύτῃ τὴν ἀμάθειαν ἢ τὴν ἡμιμάθειαν. Τούναντιον παντὶ σθένει νὰ φροντίζομεν περὶ τῆς προαγωγῆς καὶ μορφώσεως αὐτῆς, περὶ τῆς διαπλάσεως τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοῦ, ἵνα ἀναδειξομεν ταύτην ἀνταξίαν ἡμῶν σύντροφον. Ἡ γυνὴ, οὐ μόνον ὡς ἀρίστη οἰκοδόσποινα δύναται νὰ διακριθῇ, ἀλλ' ἂν ἠμέμφυτος κλίσις ὦθεϊ αὐτὴν εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὰς τέχνας, εἰς τὰς ἐπιστήμας, δύναται, ὡς ὁ ἀνὴρ, νὰ διαπρίψῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Ἐκ τῶν διαπρεψασῶν γυναικῶν, τυγγάνει καὶ ἡ *Δώρα Ἰστρίας*.

Ἐπὶ τὸ ψευδώνυμον τοῦτο, ἡ *nom de plume*, ὡς οἱ Γάλλοι λέγουσιν, ἐκρύπτετο κοσμοπολίτις γυνὴ, καταγωγῆς ἡγεμονικῆς, ἣτις, περιφρονησασα τῶν αὐλῶν τὰς τιμὰς καὶ τὰς κολακείας, διὰ τῆς ἀκαταπονήτου μελέτης, ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον τῆς τῶν γραμμάτων πολιτείας. Τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, διεδόθη καὶ κατέστη γνωστὸν εἰς τὸν παλαιὸν καὶ νέον κόσμον, καὶ θὰ μνημονεῖται αἰετοῦ, ἕνεκα τῆς ἐκτάκτου αὐτῆς πολυμαθείας, τῶν ἐπιζητῶν αὐτῆς φιλελευθέρων αἰσθημάτων καὶ τῆς μεγίστης φιλοπονίας, τοῦθ' ὕπερ, δυστυχῶς, δὲν εἶνε εὐκολον διὰ τὴν γυναῖκα.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος διαφέρῃ τῶν ἄλλων καὶ δίκην ἀετοῦ πετᾷ ὑπεράνω τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, ὁ ἄνθρωπος οὗτος, δὲν εἶνε καύχημα ἐνὸς ἔθνους ἀλλὰ συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Οὕτω τὴν *Δώραν Ἰστρίαδα*—*Ρουμοῦναν τὴν πατρίδα*—ἡ Ἑλληνικὴ Βουλὴ ἀνεκήρυξε *Μεγάλην τῆς Ἑλλάδος πολίτιδα*, πολλοὶ τῆς Ἱταλίας δῆμοι ἀνηγόρευσαν ἐπίτιμον συμπολίτιδα, πολλὰ ἔθνη ἐξέλεξαν ταύτην μέλος Ἀκαδημειῶν, Συλλόγων καὶ ἑταιρειῶν.

Ἀλλὰ, τῆς *Δώρας Ἰστρίαδος* ἡ εὐγενὴς καρδία, καίτοι πάλλουσα διὰ τὴν πατρίδα αὐτῆς, οὐχ ἦν τὸν ὁμοῦ, ὑπὲρ ἄλλων ἐθνικοτήτων οὐδέποτε ἔμενε ἀναίσθητος. Ὁ δευθυνητῆς τοῦ «*Monde Illustré*» *Κάρολος Υριάρτε* δικαίως λέγει ὅτι ἡ *Δώρα Ἰστρίαδος* εἶνε «*παρισινή* ὡς ὁ *Γκαβαρνὴς*, Ἱτα-

«λις ως ἡ Μπελτζιογιόζου, ἰσπανίς ως ὁ Λάφρας, γερμανίς
«ὡς ὁ Γκαίτης, ῥωσίς ως ὁ Πούσκιν, Βλάχα ως μία Γκίκα,
«ἐλληνίς ως ὁ Βότζαρης ἢ ὁ Βύρων.»

Τὴν Ἑλλάδα ἐθεώρει δευτέραν πατρίδα της, ὡς ἐξεφράσθη
γράφουσα πρὸς τὴν ἡμετέραν Βουλὴν. Τὸν δὲ πρὸς τὴν Ἑλ-
λάδα ἔρωτά της, ἐκδηλοῖ εἰς παντοῖα συγγράμματά της.
Πρὸ ἐτῶν ἔγραφεν ἡμῖν «... Ἀπὸ πολλοῦ δὲν λαμβάνω ἐπι-
«στολὴν σας, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν κοινὸν φίλον κόμητα Δὲ Γου-
«αβερνάτην μανθάνω ὅτι ὑγιαίνετε καὶ καταγίνεσθε εἰς ἔργα
«αχρήσιμα εἰς τὴν πατρίδα σας—ἦ, ἂν μοὶ τὸ ἐπιτρέπτε
«—εἰς τὴν πατρίδα μας. Τί θέλετε, τὴν Ἑλλάδα ἀγαπῶ
«πολύ καὶ ποθῶ τὸ μεγαλεῖόν της».

Ἡ κοσμοπολίτις αὕτη γυνὴ ἐκαλεῖτο Ἐλένη, ἐγεννήθη δὲ
τῇ 22 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1828. Ὁ πατὴρ αὐτῆς, ἦτο ὁ
πρίγκηψ Μιχαὴλ Γκίκας, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν
τῆς Βλαχίας καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου δεκάτου τοῦ
διαδεχθέντος τῷ 1834 τὸν Γρηγόριον τέταρτον ἡγεμόνα τῆς
Βλαχίας. Ἡ οἰκογένεια τῶν Γκίκα εἶνε Ἀλβανοὶ τὴν κατα-
γωγὴν, οἵτινες, πρὸ αἰῶνων μεταναστεύσαντες εἰς τὴν Μολ-
δοβλαχίαν κατέλαβον ἐπίσημον θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς χώ-
ρας ταύτης ἢ δὲ μήτηρ αὐτῆς, ἦτο ἡ πριγκήπισσα Αἰκατε-
ρίνη, ἥτις ὡς λέγεται ἦτο ἡ πρώτη γυνὴ ἢ συγγραφέσσα εἰς
βουμουικὴν γλῶσσαν.

Τὴν περιβλεπτον θυγατέρα τοῦ Μιχαὴλ Γκίκα καὶ τῆς
πριγκήπισσης Αἰκατερίνης εἶχε ἡ φύσις προικίσει διὰ τῶν
πολυτιμωτέρων αὐτῆς δώρων. Ἦτο τύπος ἐλληνικῆς καλλο-
νῆς. Ἡ καλλονὴ της ἐνεψυχούτο ὑπὸ τῆς χάριτος, ἢ δὲ χά-
ρις ἀνυψούτο ὑπὸ τοῦ σπανίου πνεύματός της. Ἡ καλλονὴ
ἄνευ χάριτος εἶνε ἐλλειπτής, καθότι τῆς καλλονῆς ἢ ψυχῆ
εἶνε ἡ χάρις, ἥτις ἄνευ τοῦ πνεύματος ὠχρίᾳ, διότι τὸ πνεῦμα
εἶνε ὁ θεὸς σπινθήρ ὁ δίδων ζωὴν εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κό-
σμον. Ἦτο δεκαοκτὼ μόλις ἐτῶν ὅτε γνωστὸς τῆς Ρουμου-
νίας ποιητῆς, ὁ Ραδουλέσκου, ἐξυμνῶν αὐτὴν ἔλεγεν ὅτι
«εἶνε ὠραία ὡς ἄγγελος καὶ μόλις ἴδης αὐτὴν θὰ τὴν ἔχης
«πάντοτε ἐν τῇ καρδίᾳ» καὶ ἰταλὸς ποιητῆς, ὁ Ρανδατζος,
τῷ 1831 ἔλεγε αὐτῇ λέγειν οἷα ἡ μορφή τοιάδε ἢ καρδία.
«Ἡ μορφή σου εἶνε ὠραία καὶ τρέφεις εἰς τὸ στήθος καρ-
«αδίαν ἔρωτος. Ὅστις σέ γνωρίζει σέ καλεῖ ἄγγελον τοῦ
«ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ, τοῦ ὠραίου... Δὲν εἶσαι γυνή, ἀλλὰ
«πεφλημένος ἄγγελος».

Νοῦν εἶχε λίαν εὐφυῆ πρὸς πάσας μὲν τὰς μαθήσεις ὁξύν,
πρὸς δὲ τὰς σπουδαίας ἐννοίας προσκλινέστατον. Μνημονικὸν
ἀσύλητον ὑπὸ λήθης καὶ στεγαρόν. Ἐφείκει πρὸς τὰς ὠραίας
τέχνας ἔχουσα ἐπεδόθη εἰς τὴν μουσικὴν καὶ ζωγραφίαν.
Ἐντέχνως ἔκρουε τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ τὸ ξυμὰ της ἦτο
εὐρυθμον καὶ εὐχάριστον ὡς ἐκ τῆς μελωδικῆς φωνῆς της.
Ὡς ζωγράφος διεκρίθη. Αἱ δὲ πρώται παρ' αὐτῆς γραφεῖσαι
εἰκόνες ἐπωλήθησαν πρὸς ὄφελος τῶν πτωχῶν ἐν Δρέσδῃ

τῷ 1845. Τῷ δὲ 1854 ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς Πετροπόλεως
ἐβραβεύθησαν αἱ εἰκόνες της.

Ῥωμαλία καὶ θαρραλία οὕσα ἐκολύμβη εἰς τὰ καταρ-
ρέοντα τῶν ποταμῶν κύματα, ἡμέραν δὲ τινὰ βιβθεῖσα εὐτόλ-
μως εἰς τὴν θάλασσαν, ἔσωσε κινδυνεύουσαν τινὰ γυναῖκα. Ὡκύ-
πους διέτρεχε πεδιάδας καὶ δάση, λόφους καὶ ὄρη, οὐδὲ ἐφο-
βήθη μεταξὺ τῶν ἀθύσσαν καὶ τῶν χιόνων νὰ ἐπιχειρήσῃ
τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἐλβετικοῦ ὄρους jung frau ἤτοι ἡ Παρ-
θένος καὶ νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Μεναχού, ὕψους
4180 μέτρων.

Τῷ 1849 συνεζεύξατο τῷ Ῥώσῳ πρίγκηπι Ἀλεξάνδρῳ
Κολτζόφ Μασάλσκῃ, ἀνήκοντι εἰς μίαν τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ
ἐπισημοτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ῥωσίας. Ἄλλ' οὐδόπως ἀρε-
σκομένη εἰς τὰ δεσποτικὰ θέληγτρα καὶ βλέπουσα πιεζο-
μένην τὴν διάνοιάν της καὶ τὴν υἰεῖαν αὐτῆς, μὴ εὐνοηθεῖσαν
ὑπὸ τοῦ ῥωσικοῦ κλίματος, εὐτύχημα ἐθεώρησε νὰ ἐγκατα-
λείπῃ τὴν Ῥωσίαν.

Μεταβάσα εἰς Βέλγιον καὶ Ἑλβετίαν, ἐθα ἐπὶ τινὰ ἔτη
ἔμεινε, ἐσκέφθη νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1860 πρὸς
ἐκπλήρωσιν ἐγκαρδίου πόθου, ὡς ἔγραφεν ἡμῖν τῷ 1881.
Ὅτις ἐπέστρεψεν τῷ 1861 εἰς Ἰταλίαν ὁ Γαριβάλδης παρε-
κίνησεν αὐτὴν νὰ ἀναπτύξῃ ἔλθῃ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς ἣν
εἶχεν ἐπὶ τῶν Ρουμουνῶν, πρὸς βλάβην τῆς Αὐστρίας καὶ
ὅπως ἅπαν τὸ ἀνατολικὸν γένος συνενωθῇ.

Ἀφοῦ ἡ Δώρα Ἰστρίας διήλθε τὴν νηπιότητά της εἰς
τὴν πατρίδα της, τὴν νεότητά εἰς Δρέσδην, Βιέννην, Βερο-
λίνον, Βενετίαν, Ῥωσίαν καὶ Ἑλβετίαν, ἀφοῦ περιηγήθη πλεί-
στας πόλεις μεταβάσα καὶ εἰς Ἀμερικὴν, ἐξελέξατο ὡς τό-
πον διαρκούς διαμονῆς τὴν ὠραίαν Φλωρεντίαν, τόπον, τφόντι
ἄξιον νὰ ἐμπνεύσῃ γενναῖα αἰσθήματα. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ,
ἐν ἡμιονύμῳ βωμαντικωτάτῃ ἐπαύλει, καταφύτω καὶ μεστῇ
παντοίων πτηνῶν, πρὸς ἃ ἔτρεφεν ἐξαιρετικὴν ἀγάπην, με-
λετώσα καὶ συγγραφέουσα διήρχετο τὸν βίον.

Ὡνόμασαν αὐτὴν ζωσαρ ἐγκυκλοπαιδείας. Ἡ προσωνο-
μία δὲν ἦτο ὑπερβολικὴ.

Ἐν ἡλικίᾳ νεωτάτῃ μείνασα χήρα καὶ ἄνευ τέκνων δὲν
ἠθέλησε νὰ λάβῃ ἄλλον σύζυγον. Ὅλη ἡ σκέψις καὶ ἡ φρον-
τίς της ἦτο νὰ τελειοποιήσῃ τὰς μελέτας της, νὰ παρα-
κολουθήσῃ τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης καὶ τῆς
γραμματολογίας, καὶ ν' ἀποκτήσῃ νέας γνώσεις. Πρὸς μελέ-
την ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἔμενον εἰς δημοσίας βιβλιοθήκας καὶ
εἰς ἀρχαιοφυλακεία. Ἡ γλωσσομαθεῖά της ἦτο θαυμαστή,
ἐγίνωσκε τὴν βουμουικὴν, τὴν λατινικὴν, τὴν ἀρχαίαν καὶ
νέαν ἐλληνικὴν, τὴν ἰταλικὴν, τὴν γαλλικὴν, τὴν ἀγγλικὴν,
τὴν γερμανικὴν, τὴν ῥωσικὴν καὶ τὴν ἀλβανικὴν. Ἦτο δὲ κά-
τοχος ἀρχαίων καὶ νέων γραμματολογιῶν μὴ ἐξαιρουμένων
καὶ τῶν ἀνατολικῶν. Ἄλλ' ἡ κοινὴ της γλῶσσα πρὸς ἄλλη-
λογραφίαν καὶ συγγραφὴν ἦτο συνήθως ἡ γαλλικὴ, ἣν ἔγραφε

ΔΩΡΑ ΔΙΣΤΙΑ

γλαφυρώς, ὥστε συγκατελέγετο μεταξύ τῶν συνεργατῶν τοῦ παγκοσμίου περιοδικοῦ, τῆς παρισιανῆς *Ἑπιθεωρήσεως τῶν δύο κόσμων*.

Καταστάσα ποικίλης μαθήσεως ἔμπειρος ἄμα δὲ προσκλήσασα πείραν ἀρετῆν τοῦ κόσμου, προσεπαθήσε νὰ γίνῃ ἀπόστολος πολιτισμοῦ καὶ ἄγγελος παρήγορος εἰς τοὺς ὑποδούλους λαοὺς καὶ συνήγορος ἐνθερμος ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως τῶν Ρουμουνῶν, Βλάχων, Μολδαυῶν, Βουλγάρων, Ἀλβανῶν, Ἑλλήνων, πάντων τέλος τῶν λαῶν τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου. Ὑπὲρ τῆς Ἰταλικῆς ἐνότητος εἶτε εἰργάσθη, διὸ λίαν ὑπεβλέπετο ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς Αὐστρίας! μολοντί ἐγίνωσκε ὅτι ἐγεννήθη μεταξύ λαῶν οἱ-τινες μόλις ἦδη ἀφυπνίζονται, ὀπλίζονται καὶ παντοτρόπως ἐργάζονται ὅπως ἐξευγενίσωσι τὴν καρδίαν των καὶ θέσιν λαθῶσι μεταξύ τῶν πεπολιτισμένων εὐρωπαϊκῶν λαῶν, δὲν περιεφρόνει ὅμως ἄλλας ἐθνικότητας δὲν ἐλησμονεῖ ἄλλους δούλους λαοὺς, ἀδιαφοροῦσα ἂν μεταξύ των ὑπάρχουσι ἀντιζηλῖαι ἢ γελοῖαι ἀξιώσεις. Μετὰ ἐνθουσιασμοῦ πάντοτε ἀνέφερε τοὺς ἥρωας τῆς πατρίδος τῆς. Ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἰδίου ἐνθουσιασμοῦ ἀνέφερε καὶ ξένους ἥρωας, μαχομένους ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος των. Συλλέγουσα ἢ μελετῶσα δημοτικὰ τραγούδια παραδόσεις καὶ ὅτι διαφυλάττει τὴν ἱστορίαν, τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὸν βίον ἐνός λαοῦ, ἐμελέτα αὐτὰ, εἰσεχώρει εἰς τὸ πνεῦμα των, ἠρμήνευεν αὐτὰ πρὸς ὄφελος τῶν ἐθνικότητων. Μεταξὺ τῶν βραδουριῶν, τῶν σοφισμάτων καὶ τῶν συμφερόντων τῆς πολιτικῆς, μεταξύ τῶν ἠχούντων πυροβόλων καὶ τῆς ὀσμῆς τῆς πυρίτιδος, ἢ ἐξοχος γυνὴ διεμαρτυρεῖτο ὑψώνουσα τὴν μελωδικὴν φωνὴν τῆς ποιήσεως τοῦ λαοῦ, τῆς περικλειούσης τὸ ἀθάνατον δίκαιον καὶ τὴν γλυκεῖαν ἐλπίδα ὅτι οἱ ἰσχυροὶ τῆς ἡμέρας τὰ πάντα δύνανται νὰ ἐκμηδενίσωσι ἐκτός τοῦ ἐθνικοῦ, ὅστις ἐμφωλεῖ εἰς τὰς καρδίας τοῦ αἰσθηματικοῦ λαοῦ. Ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ ἐλευθερία δὲν ἦσαν ἐν αὐτῇ ἀπλοῦς ἐνθουσιασμός, ἀλλὰ θρησκευτικὸν καθῆκον καὶ ἐπιστημονικὴν πεποίθησιν.

* *

Ὡς εἶπομεν ἡ φιλοπονία τῆς ἦτο μεγίστη. Οὐ μόνον εὐρισκε καιρὸν πρὸς περιηγήσεις καὶ τερπνάς ἐνασχολήσεις, πρὸς ἐρεῦνας καὶ μελέτας ἀλλὰ καὶ πρὸς συγγραφὴν. Ἡ θέλησις εἶνε μέγα τι. Ὁ θέλων νὰ ἐργασθῆ εὐρίσκει πάντοτε καιρὸν καὶ οὐδέποτε λέγει *δὲν εὐκαιρῶ*.

Ἐκτός τῶν πολυσελίδων πονημάτων τῆς, πλήθος μονογραφῶν, διατριβῶν καὶ ἄρθρων ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας τῆς Γαλλίας, τῆς Ἑλβετίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Βελγίου, τῆς Ρουμουνίας, τῆς Τουρκίας, τῆς Ρωσίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Προθύμως συνέδραμε οἰονδήποτε περιοδικόν, ἀδιαφοροῦσα τίνες ἦσαν οἱ συνεργάται αὐτοῦ. Μετὰ τῆς εὐχαριστήσεως ἐκείνης, μεθ' ἧς ἀπέστειλε τὰ ἄρθρα εἰς τὴν

Ἐπιθεωρήσιν τῶν δύο Κόσμων ἀπέστειλε καὶ εἰς τὴν μικρὰν Ζακυνθίαν *«Κυψέλην»*.

Τὰ ἔργα τῆς Δώρας Ἰστριάδος εἶνε τσαούτα, ὥστε θὰ ἐχρειάζετο ὀλόκληρον τὸ φυλλάδιον τοῦ προσφιλοῦς ἡμῖν *Ἀπόλλωνος* πρὸς ἀριθμῆσιν.

* *

Ἀπὸ τοῦ 1855, ὅτε ἐν Βρυξέλαις ἐδημοσίευσεν «Τὸν μοναστικὸν βίον ἐν τῇ Ἀνατολῇ» μέχρι τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου αὐτῆς τὰ δημοσιευθέντα ἔργα τῆς διαίρουνται εἰς ἐθνολογικὰ, κοινωνικὰ, ἠθικοπολιτικὰ, ἱστορικὰ, φιλολογικὰ, γραμματολογικὰ, περιηγητικὰ καὶ μυθιστορικὰ.

Ὡς ἐφθην εἰπόντες, ἡ Δώρα ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῶν ἐθνικότητων, διὸ ὑπὲρ τούτων πολλὰ εἶνε τὰ ἔργα τῆς. Εἰς τὰ πολιτικὰ ἐπικρατεῖ ἡ *φιλελευθερία* οὐχὶ ὅμως ἢ κακῶς ἐννοουμένη, ὑπὸ τοῦ κοινῶν λαοῦ, ἀλλ' ἐκείνη, ἣτις ἀσφαλίζει τὸν πολίτην καὶ τὸν εὐδαιμονεῖ, καὶ τοι οὕσα ἐχθρὰ τοῦ κοινωνικοῦ ἄμα δὲ καὶ τῆς ἀριστοκρατίας. Τῆς ἐνετικῆς ὅμως ἀριστοκρατίας ὑπῆρξε συνήγορος ἐνθερμος, καὶ δικαίως ὁ μεγάλθυμος Ἐνετός ἦτο πράγματι *εὐγενῆς* καὶ *χρήσιμος* ἐφάνη τῇ ἀνθρωπότητι, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ οἱ εὐσυνείδητοι συγγραφεῖς.

Αἱ περιηγήσεις τῆς Δώρας Ἰστριάδος εἶνε ἐνδιαφέρουσαι τὰ δὲ μυθιστορήματα στεροῦνται πλοκῆς. Σκοπὸς ὅμως τοῦ μυθιστορηματός τῆς ἦτο νὰ ἀναπτύξῃ κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς ιδέας.

Ὑπὲρ τῶν γυναικῶν πολὺ ἐνησχολήθη καὶ τὰ μάλιστα ἐπηνέθησαν τὰ συγγράμματα *«Αἱ Γυναῖκες ἐν τῇ Ἀνατολῇ»* καὶ *«Περὶ τῶν Γυναικῶν ὑπὸ μᾶς γυναικός»*.

Ἀφίνοντες κατὰ μέρος τὰ πλεῖστα πονήματά τῆς, νομίζομεν ὅμως πρέπον ν' ἀναφέρωμεν ἐκεῖνα, ἅτινα πραγματεύονται περὶ τῆς Ἑλλάδος, εἶνε δὲ τὰ ἐξῆς: Ἡ Ἑλληνικὴ ἐθνικότης εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια — Ἡ ἐθνικότης τῶν Ἑλλήνων παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς — Οἱ *Κλέφταις* τῆς νέας Ἑλλάδος — Ὁ Ἑλληνικὸς κληρὸς — Ἐκδρομὴ εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον — Ἡ Ἑλλάς πρὸ τῶν Ἑλλήνων — Αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι ὑπὸ τὴν Ἐνετικὴν κυβέρνησιν καὶ Ἀγγλικὴν προστασίαν — Ἡ Βασιλικὴ — Ἡ Ἑλληνικὴ ποίησις ἐν ταῖς Ἰονίοις Νήσοις (ἐν ἣ πραγματεύεται ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν *Μνημοσύνων* τοῦ Βαλαωρίτου) — Ἡ Μετακομιδὴ τῶν ὀστών Οὐγου Φωσκόλου — Γεώργιος Μηνιάτης — Περὶ Κρήτης καὶ τῶν ἠρώων τῆς. Ἐδημοσίευσεν δὲ καὶ τινὰ ἄρθρα ἐν διαφόροις κτλ.

* *

Τῇ 18)6 νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1888 περὶ τὴν ἑκτὴν μ. μ. αἰφνης ἐξέπνευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ὑπηρετίας. Τὴν κηδεῖαν παρηκολούθησαν μόνον οἱ ἐπίσημοι καὶ περιηγημένοι φίλοι. Ἡ δὲ πατρίς τῆς — ἡ Ρουμουνία — εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἐπιφανεστέρου τῶν τέκνων τῆς ἐφάνη ψυχρὰ! Καὶ πρὸ τῆς σοροῦ μόνον ὁ πολὺς Δὲ Γουβερνάτης προσεφώνησεν ὀλίγας πλὴν ὠραίας λέξεις.

Οἱ πιστότεροι τῶν φίλων φθάσαντες μέχρι Τρεσπιάνῳ περιλυποὶ ἀπαχειρέτισαν δι' ὑστάτην φορὰν τὴν ἐπιφανῆ νεκρὰν, ἣτις, τὴν ἐπομένην πρωΐαν περὶ τὴν ἐνάτην, ἐκάθη.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπιθυμία τῆς.

Ἐκ Ζακύνθου, Ὀκτώβριος, 1889.

Σ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΤΟ ΚΥΑΝΟΥΝ ΠΤΗΝΟΝ

Τὴν 15 Μαΐου 1658 ἡ ἐν Ζηλανδίᾳ πολίχνη Γούδενδαμ ἤγε ἐθνικὴν ἑορτήν. Αἱ σηματοτόλιστοι καὶ διὰ πολυτίμων ταπητῶν τῆς Φλάνδρας κεκοσμημένοι ὀδοί, ἦσαν μεστὰ εὐθύμου πλήθους ἀστῶν καὶ χωρικῶν διευθυνομένων πρὸς τὸν λιμένα.

Ἡ Γούδενδαμ ἐπανηγύριζε τὴν ἐπιτέλειαν μακροῦ καὶ ἐνδοξοῦ ἔργου ἀπὸ δύο αἰώνων ἀρχαμένου, καὶ περαιουμένου τέλους ὑπὸ τὴν ἀκονον καὶ δραστηρίαν ἐποπτεῖαν τοῦ ἀξίου δημάρχου τῆς Μυνίρ Βὰν Κλουτ. Τὸ ἔργον τοῦτο, εἰς δ' ἡ πολίχνη αὕτη ὤφειλε τὴν ὑπαρξίν τῆς, ἦτο τεράστιος καὶ ἰσχυρὸς κυματοθραύστης, περιβάλλον ἐντός τοῦ πολυλεύγου αὐτοῦ βραχίονος τὸν λιμένα καὶ τὴν παρακειμένην ἀκτὴν.

Γινώσκετε ἀναμφιβόλως, ὅτι ἡ Ζηλανδία παραθαλάσσιος οὕσα ἐπαρχία τῶν Κάτω Χωρῶν, ἀπαρτίζεται ἐκ πολυαριθμῶν χθαμαλῶν νήσων ἐκτεινομένων μεταξύ τοῦ Ἑσκά καὶ τοῦ Μίξ. Αἱ νῆσοι αὗται, μόλις ἀνακλύπτονται τῆς θαλάσσης, ἐγένοντο ἰδιοκτησία τοῦ ἀνθρώπου διὰ μακροῦ καὶ ἐπιπύου ἀγῶνος κατὰ τῶν κυμάτων. Ἐδέησε νὰ περιβάλωσι τὴν ἀκτὴν δι' ἰσχυρῶν προχωμάτων, ὅπως ἀνθίστανται κατὰ τῶν φοβερῶν ἐφόδων τοῦ Ποσειδωνίου πυροβολικοῦ.

Ἡ Γούδενδαμ κειμένη εἰς τὰ ἀκρότατα τῆς μεσημβρινωτάτης τῶν Ζηλανδικῶν νήσων Βαρχέρων ἦτο ἐπὶ πολὺ ἀθλία κόμη ἀλιείων. Ἀλλ' οἱ γενναῖοι αὐτῆς κάτοικοι, ἐπεχείρησαν, ὡς οἱ γείτονες αὐτῶν, τὴν ἀνέγερσιν κολοσσίου προχώματος προφυλάττοντος τὸν λιμένα καὶ ἄπασαν αὐτῶν τὴν πόλιν. Κατὰ πρῶτον περιωρίσθησαν εἰς τὰ μάλλον ἐπαπειλούμενα σημεῖα, ἅτινα μικρὸν κατὰ μικρὸν συνηνώθησαν εἰς ἓν τεράστιον πρόχωμα, ἐκαστῆς γενεᾶς ἐξακολουθήσας τὸ ἀρξάμενον ἠδὲ ἔργον. Ἡ πόλις, προφυλαττομένη ὑπὸ τοῦ κυματοθραύστου τούτου ἠύξησε καὶ αἱ τῶς ψαμμώδεις γαῖαι μετεβλήθησαν εἰς χλοηφόρους ἀγρούς καὶ θαλλερούς κήπους.

Ἡ ἐπιτέλεις ὅμως τοῦ πατριωτικοῦ τούτου μνημείου ὤφειλετο εἰς τὸν ἀπὸ εἰκοσαετίας ἀπερωθέντα εἰς αὐτὸ ψυχῇ καὶ σώματι ἀκάματον δήμαρχον Μυνίρ Βὰν Κλουτ. Ἐκ δικαίας ὅθεν ὑπερηφανείας ἐπαλλεν ἡ καρδία του, ὅτε, τὴν ἡμέραν ἐκείνην μεταβαίνων εἰς τὸν λιμένα μετὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐπευφημεῖτο ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιώδους καὶ εὐγνωμονούντος πλήθους.

Ὁ δήμαρχος τὴν ἐσπέραν τῆς ἑορτῆς προσεκάλεσεν εἰς γεῦμα τὸ Δημοτικὸν συμβούλιον, τοὺς ἐπίσημοτέρους τῶν συνδημοτῶν του καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους γειτονικῶν τινῶν πόλεων.

Ἡ ὥρα τῶν προπόσεων ἔφθασε! ἐγερθεὶς πρῶτος ὁ Μυνίρ Βὰν Κλουτ ἤρξατο λέγων διὰ φωνῆς συγκεκνημένης:

«Ἀγαπητοὶ συνδημόται καὶ φίλοι! Ἡ ἡμέρα αὕτη εἶνε καὶ θὰ μείνῃ ἡ ἐνδοξοτέρα τῆς ἱστορίας τῆς εὐγενούς ἡμῶν πόλεως. Ἐὰν ἐδόθη ἡμῖν ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας νὰ ἴδωμεν εὐτυχῶς συντελούμενον ἔργον τσαούτης σπουδαιότητος καὶ ὠφελείας καὶ θέτον τὴν Γούδενδαμ ἐν τῇ πρώτῃ τάξει τῶν Βαταυικῶν πόλεων, ὀφείλομεν νὰ μὴ λησμονώμεν, ὅτι ἡ δόξα τῆς ἀνάρξεως τοῦ ἔργου ἀνήκει εἰς τοὺς ἡμετέρους προγόνους, πτωχοὺς καὶ ἀφανεῖς ἀλιεῖς, ὧν οἱ ἀγῶνες ἐπὶ πολὺ ὑπῆρξαν τὸ ἀντικείμενον εἰρωνικοῦ οἴκτου κραταιωτέρων γειτόνων. Διὰ τῶν ἀύκων προσπαθειῶν πάντων ἡμῶν, κύριοι, δύναμαι νὰ καυχθῶ ἔνευ ψευδοῦς ὑπερηφανείας ὅτι ἡ Γούδενδαμ διαλάμπει καὶ πρωτεύει νῦν μεταξύ τῶν Ζηλανδικῶν πόλεων. Ρίψατε νοερῶς τὰ βλέμματά σας ἐπὶ τοῦ ἔργου ἡμῶν καὶ ἐπὶ τοῦ λιμένος μας, ἐν ᾧ συνωθοῦνται πλοῖα πασῶν τῶν ἐθνικότητων καὶ ἐφ' ἀπάσης ἐν γένει τῆς μεγαλοπρεπούς καὶ πλουσίας Γούδενδαμ: ὅποια πόλις τῆς Ζηλανδίας ἤθελε τολμήσῃ ν' ἀντιπαραβλήθῃ πρὸς ταύτην; Δεῖξατέ μοι ἐν ἀπάσῃ τῇ ὑψηλῇ πόλιν ὠραιωτέραν; Ἐπιτρέξατέ μοι, ὅθεν, κύριοι, νὰ προπίω ὑπὲρ τῆς εὐμερίας τῆς Γούδενδαμ, τοῦ μαργαρίτου ἀπάσης τῆς Ζηλανδίας».

Τὰς τελευταίας λέξεις ἐπεκάλυψαν παταγῶδη χειροκροτήματα συνακαμινούμενα μετὰ τῶν ἀνευφημιῶν: Ζήτω ἡ Γούδενδαμ! Ζήτω ὁ Μυνίρ Βὰν Κλουτ!

Ἀλλὰ εἰς καὶ μόνος ἔμενε ξένος καὶ ἀπαθὴς πρὸς τὴν γενικὴν ταύτην ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς ἔμμενον ἀκίνητος καὶ μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας Ὁ Μυνίρ Βὰν Κλουτ τὸν παρετήρησεν, τῷ ἔτεινε τὸ ποτήριόν του ἀλλὰ καὶ πάλιν διέμεινεν ἀκίνητος. Ὁ εἰς οὗτος ἦτο ὁ δήμαρχος τῆς γειτονικῆς Ζηλανδικῆς πόλεως Ζακαμβέργης Μυνίρ Οὐτφράζ, οὗτινος τὸ πρόσωπον ὅτε μὲν ἐγένετο ἐρυθρόν, ὅτε δὲ πορφυρόχρουν, ὅτε δὲ ἰσχροῦν.

Οἱ παριστάμενοι προσέβλεπον ἀλλήλους ἐκπληκτοί.

Ὁ Οὐτφράζ ἠγέρθη.

«Κύριοι, εἶπε, διὰ φωνῆς ὀργίλου καὶ εἰρωνος. Μετὰ τὴν ἀληθῶς θαυμασίαν τοῦ ἀξιοτίμου συναδέλφου μου πρόποσιν, εἶμαι καὶ ἐγὼ πρόθυμος νὰ προπίω μεθ' ὑμῶν ὑπὲρ τῆς εὐμερίας τῆς Γούδενδαμ ἐκτιμῶν τὰς προσπαθείας σας τοσοῦτω μάλλον καθ' ὅσον ἀπέβησαν καὶ ἀγονώτεροι. Ἡ φύσις διήνευσε λίαν φειδωλῶς τὰ δῶρα αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἀγόνου ταύτης νήσου ἐν ἣ κατοικοῦμεν, καὶ ἀληθῶς εἰσθε ἀξίεπαινοι διὰ τὰς προσπαθείας, ἃς ἀπὸ τόσων αἰώνων καταβάλλετε. Ὁ Μυνίρ Βὰν Κλουτ ἀπεκάλεσε τὴν πόλιν ὑμῶν μαργαρίτην τῆς Ζηλανδίας, ἀλλὰ τότε, κύριοι, πῶς ἤθελον χαρακτηρίσῃ τὴν Ζακαμβέργην, τὴν εὐγενῆ πόλιν, ἧς ἄρχω; Τίς ἤθελε τολ-

μήση, εἰμὴ ἦτο παράφρων, νὰ συγκρίνη ταύτην πρὸς τὴν πενιχρὰν ὑμῶν κώμην;»

Προφανῶς ὁ ἀγορεύων ὑπερέβη τὰ ἐσκημμένα.

— Πενιχρὰ κώμη! ἐβρυχήθη μᾶλλον ἢ ἀνέκραξεν ὁ Μυνίρ Βάν Κλούτ. Καὶ τολμᾶτε νὰ ἀναφέρετε καὶ τὸν βρωμότοπον σας;

— Βρωμότοπος! ἀνεφώνησεν παράφορος ὁ Οὐτφράζ, σοῦ τουκί'ω τὸ ποτῆρι σὸ κεφάλι! βρωμότοπος ἡ Ζακαμθέρη! ὁ μαργαρίτης ἡ Γούδενδαμ εἶνε βρωμότοπος.

Τὰς λέξεις τοῦ Οὐτφράζ κατεκαλυψάν αἱ κραυγαὶ τῶν ἐξαστάτων κατοίκων τῆς Γούδενδαμ καὶ θὰ διεδέχοντο τὰ γρονθοκοπήματα, ἂν μὴ προλαμβάνων οὗτος, ἐξήρχετο τῆς αἰθούσης.

Ματαιότης τῶν ἐγκοσμίων! Ἡ ἡμέρα αὕτη, ἡ ἀρξάμενη διὰ γελώτων καὶ εὐθυμίας κατέληξεν εἰς ὕβριν, ἧτις ἐφαίνετο εἰς τὸν ἀγαθὸν δῆμαρχον ὡς ἡ ἐσχάτη τῶν ἀτιμώσεων.

Ὁ Μυνίρ Βάν Κλούτ ἔμεινεν ἄυπνος καθ' ὄλην τὴν νύκτα μωρίας ἐκδικήσεως; διαλογιζόμενος. Μετὰ μακρὰν σκέψιν ἀπεφάσισε νὰ προκαλέσῃ εἰς μονομαχίαν τὸν ὑβριστὴν τῆς πατρίδος του.

Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Μυνίρ Βάν Βὸς βλέπων τὸν θεῖόν του ὠχρὸν καὶ καταβεβλημένον τὸν ἠρώτησε:

— Τί ἔχετε θεῖε μου; τί τρέχει;

— Ἀπεφάσισα νὰ ἀποπλύνω διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Οὐτφράζ τὴν ὕβριν, ἣν ἔλαβον χθὲς καὶ ἧς ὑπῆρξες καὶ σὺ μάρτυς.

— Νομίζω, ἀπήντησεν ἠπίως ὁ ἀνεψιός, ὅτι δίδετε μεγαλειτέραν τοῦ δέοντος σημασίαν εἰς τοὺς λόγους τοῦ γηραιοῦ ἡμῶν φίλου καὶ γείτονος. Γνωρίζετε ὅτι ἐξοπτεται εὐλόως, χθὲς δὲ ἐξήφθη πολὺ περισσύτερον ἔνεκεν τοῦ Ἰσπανικοῦ σας αἵνου. Πιστεύσατε ὅτι πρῶτος ἐκεῖνος θὰ λυπηθῇ διὰ τὴν παράλειψιν τῆς ἀπαιτουμένης ἀδροφροσύνης καὶ θὰ σὰς ζητήσῃ συγγνώμην.

— Τίποτε δὲν ἀκούω· τότε μόνον θὰ τὸν συγχωρήσω εἰάν ζητήσῃ συγγνώμην ἐνώπιον πάντων ἐκείνων ὅσοι χθὲς ἦσαν εἰς τὸ γεῦμα.

— Πολλὰ ζητεῖτε, θεῖε μου. Ὁ Οὐτφράζ εἶνε ἐρωτευμένος μὲ τὴν πόλιν του καὶ πρέπει νὰ τὸν συγχωρήσετε διὰ τὴν ὑπερβολικὴν αὐτὴν ἀγάπην.

— Νὰ τὸν συγχωρήσω! ἀνέκραξε ζωηρῶς ὁ δῆμαρχος, ὃν ἡ ὄργη ἐκυρίευεν ἐκ νέου. Βλέπω ὅτι σὺ θέλεις νὰ τὸν δικαιολογήσῃς...

— Διόλου, θεῖε μου.

— Ἐπὶ τέλους, δὲν ἐννοῶ τίποτε ἢ θὰ τὸν φονεύσω ἢ θὰ μὲ φονεύτῃ.

— Ἀλλὰ ἀνάγκη, παρετήρησεν ὁ νέος, νὰ γνωρίζετε καὶ ξιφασίαν.

— Ὀλίγον μὲ μέλλει ὁ βραχίων μου εἶνε ἀρκετὰ ἰσχυρὸς καὶ τοῦτο ἀρκεῖ.

Ὁ Μυνίρ Βάν Βὸς ἐφάνη σκεπτόμενος ἐπὶ τινὰς στιγμάς, πιθανῶς ὅπως ἀνέυρη τρόπον ἵνα παρεμποδίτῃ τὸν ἀγαθὸν

μὲν ἀλλὰ λίαν εὐερέθιστον δῆμαρχον τῆς Γούδενδαμ ἀπὸ τοῦ ἄφρονος κινήματός του.

— Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀποφασίσασατε, εἶπε τέλος, δὲν δύναμαι ἢ νὰ ἐπιδοκιμάσω τὴν ἀπόφασίν σας, ἐπιτρέψατέ μοι ὅμως νὰ σὰς δώσω μίαν συμβουλήν. Γνωρίζετε καλῶς ὡς ἐγὼ τὸν ἀποστραπτον λοχαγὸν Μωβέν, ὅστις ἀφ' οὗ ὑπηρέτησε ἐπὶ τόσα ἔτη ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ'. ἤλθε καὶ κατώκισε ἐδῶ εἰς τὴν πόλιν μας. Ἐχει μεγάλην πείραν τῶν ὑποθέσεων τούτων, διότι ἡ μονομαχία ἄλλοτε ἐν Γαλλίᾳ, ἦτο ἐν χρήσει, καὶ πιστεύω ὅτι θὰ σὰς δώσῃ ὠφελίμους συμβουλὰς.

— Δὲν θέλω συμβουλὰς.

— Τὸ ἐννοῶ, ὑπέλαβεν ὁ νέος, ἀλλ' ἂν ὄχι συμβουλὰς, θὰ σὰς μάθῃ ὅμως εἰς ὀλίγα μαθήματα νὰ χειρίζεσθε τὸ ξίφος ὅπως κατορθώσῃτε ν' ἀντιμετωπίσῃτε τὸν ἐχθρὸν σας.

— Τότε, μάλιστα, ἄς ἔλθῃ, ἀλλὰ ἀμέσως διότι ἐννοῶ νὰ τελειώσω τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ταχέως.

Ὁ Μυνίρ Βάν Βὸς ἀνεχώρησε καὶ ὁ δῆμαρχος, ἀφ' οὗ ἐπὶ ὀλίγον ὥραν διέτρεξε καθ' ἀπάσας τὰς διευθύνσεις τὸ δωμάτιόν του, ὡς θηρίον ἐν κλωβῷ, ἀπαυδήσας ἐκαθέστη ἐπὶ ἀνακλίντρον καὶ ἤρξατο ἀναγινώσκων τὴν ἀγίαν Γραφήν. Ἀνεγίνωσκεν ἔτι, ὅτε ἤκουσε βήματα ὕψους τὴν κεφαλὴν του καὶ παρετήρησε τὸν Βάν Βὸς ἀκολουθούμενον ὑπ' ἀνδρὸς ὑψηλοῦ καὶ ἰσχυροῦ, φέροντος στολὴν σωματοφύλακος.

— Θεῖε μου, εἶπεν ὁ νέος, σὰς παρουσιάζω τὸν λοχαγὸν Μωβέν.

— Δούλος σας, κ. Δῆμαρχε, προσέβηκεν ὁ γέρον στρατιωτικός.

Ὁ Μυνίρ Βάν Κλούτ ἐξηκολούθει μεγαλοπρεπῶς καθήμενος καὶ ἐξετάζων διὰ τοῦ βλέμματός του τὸν στρατιωτικόν. Εὐχαριστήθεις ἐκ τῆς ἐξετάσεως, ἀφῆρσε τὰ ἐπὶ τῆς βίβλος του δίοπτρα, ἠγέρθη καὶ τεινὼν φιλιῶς τὴν χεῖρα πρὸς τὸν λοχαγὸν τῷ εἶπε:

— Πιστεύω ὅτι γνωρίζετε τὴν ὑπόθεσιν.

— Ὁ κ. ἀνεψιός σας μ' ἐπληροφόρησεν ἤδη.

— Ἐκαμὲ πολὺ καλὰ, διὰ ν' ἀρχίσωμεν ἀμέσως τὸ πρῶτον μάθημα καὶ ὅταν σὰς λέγω ἀμέσως ἐννοῶ μετὰ τὸ πρῶτον γεῦμα, διότι πιστεύω ὅτι θὰ μείνετε νὰ προγευματίσωμεν.

Κατὰ τὸ πρόγευμα ἡ συνομιλία περιστράφη ἐπὶ τῆς μονομαχίας καὶ τῶν κυριωτέρων θεωριῶν τῆς ξιφασίας. Ὁ λοχαγὸς ἀπεπειρᾶτο ν' ἀποδείξῃ τὸν κίνδυνον, ὃν διατρέχουσιν οἱ ἄπειροι μονομάχοι, ἀλλ' ὁ δῆμαρχος οὐδὲ συνορρωύθη κἄν πρὸ τῶν ἐκπληκτικῶν ἀφηγήσεών του.

Ἡ ζωὴ του ἦτο μὴδὲν προκειμένου περὶ τῆς προσβληθείσης τιμῆς τῆς Γούδενδαμ!

Ὁ στρατιωτικός, ὅστις προφανῶς ἐπέδωκε μέσον συμφιλίσεως μετέλλαξε τακτικῶν. Ἠρξατο ἐξυμῶν τὴν Γούδενδαμ καὶ τὰ θελκτικὰ αὐτῆς περίχωρα, χάριν τῶν ὁσίων ἐγκατέλιπε τὰς γραφικὰς τῆς ὠραίας τοῦ Γαλλίας κοιλιάδας.

Ἐν τούτοις, συνεπέρανε, μετὰ πόθου ἀναλογιζομαι, ὡς τὸ κυανῶν πτηνόν, τὴν φιλιαντὴν μου πατρίδα.

Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΥΠΟ

ΦΟΙΒΟΥ ΦΑΡΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

στον ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον κενῶν καταστημάτων καὶ καπηλείων λειψάνων τοῦ ἐκεῖ ἀκμασάντος ἐμπορίου.

Ἰδραῖοί τινες, ἄνδρες ὑψηλοὶ καὶ μετὰ ἀγχοῦ φέροντες πλουσίως καὶ μεγαλοπρεπῶς τὸ ἀσιατικὸν ἔνδυμα, καὶ τινες Ἰδραῖοι λεπτῆς μᾶλλον μορφῆς φέρουσαι τὴν αὐτὴν ὡς αἱ Σπεισιώτιδες περιβολὴν ἐπεβίβασθησαν εἰς τὸ πλοῖον, ὅπερ μετέπειτα ἠκολούθησε τὸν πλοῦν μακρυνόμενον τῆς ἱστορικῆς νήσου. Τὸ θέαμα εἶνε λίαν περιέργον ἢ πόλις ἐκτισμένη ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῶν βάθρων μικροῦ βουνοῦ, αἰφνης ἀπόλυται πρὸ τῆς ἐμφανίσεως μεγάλου λόφου ἐπιπροσθούτος αὐτῇ· τὸ πλοῖον παραπλέει, μετ' ὀλίγον ὁ ξηρὸς λόφος φαίνεται στρέφων περὶ ἑαυτὸν, σχεδὸν ἀφανίζεται, καὶ ἡ λευκὴ πόλις ἐκ νέου καθορᾶται πρὸς ἐκπληξιν τῶν θεωμένων ἔτι τοὺς γυμνοὺς βράχους τῆς ἀποκρήνου ἀκτῆς.

Ἐντεῦθεν ἡ θαλάσσα ἤρξατο νὰ κυμαίνεται, ἐφ' ὅσον δὲ τὸ πλοῖον προὔχωρει πρὸς τὸ ἀντικρὺ Σκύλαιον ἀκρωτήριον, τοσοῦτον ὁ ἀνεμος καθίστατο σφοδρότερος, καὶ τὰ κύματα παφλαζόντα μετὰ βίας ἐθραύοντο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς πύρας τοῦ σκαφους ἀναδίδοντα ἄγνην ἀφροῦ.

Μόλις τὰ ὄρη τῆς Ἰδρας ἐφαίνοντο ἔτι φαῖά ὡς ἐκ τῆς ἀποστάσεως, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ καὶ ταῦτα ἐκρύβησαν ὀπισθεν τῶν ὑψηλῶν βράχων τῆς πελοποννησιακῆς ἀκτῆς τῶν ἀπαρτιζόντων τὸ Σκύλαιον ἀκρωτήριον ὅθεν ἀρχεται ἡ Τροϊζήν. Ἡ παραλία ἐντεῦθεν κατεχομένη ὑπὸ συνεχῶν καταφύτων λόφων ἀποτελεῖ καλλιθέατον εὐθείαν γραμμὴν, καθ' ἣν αἱ χλωραὶ βροκαὶ, τὰ ἀγροκήπια, αἱ ἄμπελοι οἱ λειμῶνες ἐν ὄλῃ αὐτῶν τῇ ζωηρᾷ βλαστήσει κατέβηγον τὸν ἀποκαμόντα ὀφθαλμὸν ἐκ τῆς ζηρότητος τῶν πρὸ μικροῦ παραπλευσθέντων νήσων. Σκοτεινὸν τι πράσινον χρῶμα πρὸς τὸ βάθος ἐπεκτείνεται τῶν καταφερειῶν τῶν ὄρων καὶ τῶν πεδίων, τῶν ὁσίων ἢ ἔκτασις οὐδὲν εἶχεν σταθερὸν, τέλος πάντοτε προσαυξανούσα ἐφ' ὅσον τὸ πλοῖον προὔχωρει· πλησιέστερον ἢ ἐπικαλύπτουσα ἐπιδένδρωσις ἐφαίνετο μᾶλλον ξανθῆ, ὑπὸ δὲ τὰς μεσημβρινὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας λαμπροτάτην προσελαμβάνεν ἐπιχρῶσιν. Τὸ πλοῖον δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀντικρύσῃ καὶ εἰς τὴν νήσον Καλαυρίαν. Ὁ Πόρος πολλαχῶθεν τοῦ καταστρώματος ἠκούσθη, καὶ ἡ κοινὴ προσοχὴ ἐστράφη πρὸς τὴν μᾶλλον θάλαυσαν νήσον μεταξὺ τῶν λοιπῶν. Καὶ αὕτη ξηρὸς ἀποτόμους βράχους παρέχει τὸ πρῶτον· αἱ ἄγριαι συκαὶ ὅμως καὶ ὁ ἀκανθώδης κάκτος ἀπ' αὐτῶν ἀναφύμενοι καὶ κυρτούμενοι μέχρι θαλάσσης χარიέσαν ἀπετέλουσαν ἀποψιν λούοντες εὐρεῖα φύλλα ἐπὶ τῶν θαλασσίων ὑδάτων.

Μικρὰ εἶνε ἡ θαλασσία ἐπιφανεια ἢ χωρίζουσα τὴν νήσον ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου· διὰ τοῦτο ὁ διαπλεὼν ἐκείθεν δυσχε-

— Τί εἶνε αὐτὸ τὸ κυανῶν πτηνόν! ἠρώτησεν ὁ δῆμαρχος προσβληθείς ὀλίγον διότι ὁ στρατιωτικὸς ἐξέφρασε τὸν πρὸς τὴν Γαλλίαν πόθον του.

— Εἶνε ἀρχαία παράδοσις, ἣν ἤκουσα νὰ διηγῶνται κατὰ τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν, ἀπεκρίνατο ὁ λοχαγός. Ἡμέραν τινὰ κυνηγοὶ ἔφερον εἰς τὸν βασιλεῖα μιᾶς τῶν ὠραιωτέρων χωρῶν τῆς Ἀσίας, πτηνόν, ὅπερ συνέλαβον ἐν γειτονικῷ δάσει καὶ οὐτινος τὰ πτερὰ ἦσαν κυανὰ. Ὁ βασιλεὺς ἀγαπήσας τὸ σπανιον τοῦτο πτηνόν διέταξε καὶ κατεσκευάσαν μεγάλην δικτυωτὴν οἰκίαν, ἐν ἣ καὶ αὐτὸς τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας του διήρχετο. Ἡ οἰκία αὕτη κατεσκευάσθη ἐκ λεπτῶν χρυσῶν βράδων κεκοσμημένων διὰ πολυτίμων λίθων καὶ ἔκειτο ἐν τῷ μέσῳ θελκτικῶν καὶ ἐξαισίου δάσους. Τὸ πτηνόν ὅμως αἰείποτε ἔμεινε τεθλιμμένον, καὶ ὁ βασιλεὺς παρατηρήσας τοῦτο τὸ ἠρώτησεν ἡμέραν τινὰ. — Διὰ τί ἀναστεναχθεὶς; θὰ λυπηθῇ, θεθαίως, διότι εἶσαι αἰχμαλώτων. Ἐπιθυμῆς νὰ πλανᾷσαι μετ' ἐμοῦ ἐλευθέρων ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὠραίων τούτων κήπων; — ἐπεθύμησα τὴν πατρίδα μου! ἀπήντησε στενωχῶν τὸ πτηνόν. — Εἶνε λοιπὸν τόσον ὠραία ἡ πατρίς σου, ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς, ὅστε νὰ μὴ δύνανται τὰ τόσα πλοῦτη διὰ τῶν ὁσίων σὲ περιβάλλω, νὰ καμῶν νὰ τὴν λησμονήσῃς;

Ὁὐδὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς αὐτὴν, ἀπήντησε τὸ πτηνόν. — Τότε ἀφ' οὗ ἡ πατρίς σου εἶναι ὠραιότερα ἐπιθυμῶ νὰ μὲ ὀδηγήσῃς νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ. Ὁ βασιλεὺς ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ πτηνοῦ. Διήλθον ἀγγιγενῆ ὄρη, ὧν αἱ κλιτύες ἐκαλύπτοντο ὑπὸ θαυμασίων δασῶν.

— Αὕτη εἶνε ἡ πατρίς σου; ἠρώτησε θελχθείς ὁ βασιλεὺς. — Ὁχι, εἶνε ἀκόμη ὠραιότερα, ἀπήντησε τὸ πτηνόν. Καὶ ἐξηκολούθησαν πορευόμενοι. Διήλθον φρικαλέαν ἔρημον, ἐκτεθειμένην ὑπὸ τὰς φλογεράς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου καὶ τὴν πνοὴν καυστικοῦ ἀνέμου, ἐκτεινομένην μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς διέκρινε μετὰ τῆς ἄμμου γιγαντιώδη μέλανα βραχον, ἀπαίσιον τὴν θέαν, περὶ ὃν ἔπιπτο ἀπειροπληθῆ κυανὰ πτηνά. Τὸ πτηνόν τότε περυγίσαν ἐστράφη εὐθυμῶν πρὸς τὸν βασιλεῖα αἰδοῦν ἢ πατρίς μου» ἀνέκραξε καὶ ἀπέπητ πρὸς τὸν βραχον.

— Ὁ μῦθος δηλοῖ, κ. Λοχαγέ, ἀπεκρίνατο ζωηρῶς ὁ δῆμαρχος, ὅτι ὡς τὸ κυανῶν πτηνόν εἶμαι τρελλὸς καὶ ἐπὶ πλέον ξεμωραμένος.

— Κύριε δῆμαρχε, ἀνέκραξεν ὁ λοχαγός, δὲν ἐννοῶ.

— Ἄν δὲν ἐννοεῖτε σεῖς, ἐννοῶ ἐγὼ, εἶμαι ξεμωραμένος, τὸ ἐπαναλαμβάνω Ἀφ' ἧς δὲ, χάρις εἰς ὑμᾶς ἐθεθαίωθη περὶ τούτου, δὲν σκοπεύω νὰ μονομαχήσω πλέον μετὰ τοῦ παλαιοῦ μου φίλου Οὐτφράζ, ἐπίσης ὡς ἐγὼ ξεμωραμένος. Συγχωρῶ τὴν ὄργην του, διότι ἐὰν μετὰ τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν ὑπάρχητις συγγνωστή, καὶ ἔτι πλέον, ἂν ὑπάρχητις δι' ἣν πᾶσα γενναϊόφρων καρδιά πρέπει νὰ ὑπερηφανεύηται, εἶνε ἡ ὑπερβάλλουσα πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

N. Θ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ.

ραίνει πού πρώτων να στρέψη τὸν ὀφθαλμόν, καθόσον μάλι-
στα ἀπὸ τοῦδε καὶ αἱ δύο ἀκταὶ ἐπαξίως ἐρίζουσι πρὸς ἄλ-
λήλας περὶ τοῦ κάλλους, δι' οὗ ἡ φύσις καὶ ἡ τέχνη ἀφειδῶς
ἐστόλισε ταύτας. Κολπίουσι ἑσάει ἡρεμούντα καὶ ἑσωπτρι-
ζόντα ἐν γαληνιαῖα ἐπιφανεία τὰ ἐπὶ τῆς παραλίας ὑψού-
μενα δένδρα, καμπύλα κορυφώματα, ἐφ' ὧν ἐγείρονται μικραὶ
ποιητικώταται ἐξοχικαὶ οἰκίαι καὶ ναῖοι κυκλούμενοι ὑπὸ
τῆς μελαγχολικῆς βαθυσκίου κυπαρίσσου, ζῆρὰ σπῆλαια,
ἀπόκρημοι βράχοι, ἐρημίαι ἐνίοτε τοιαῦται, οἷα ὁ ἀέτος ἐπι-
σκέπτεται μόνος, κορυφαὶ ὑψηλῶν ὄρεων, δασώδεις ράχεις βου-
νῶν, ὄροπέδια, ἐφ' ὧν ἐπήνθη ἡ ἄμπελος καὶ πλείστοι λει-
μῶνες ἀναδίδοντες μεθύσκουσιν εὐωδίαν, εἶνε τὰ καλλιθέατα
τοπία τὰ συγκεντρῶντα πᾶσαν χάριν ἐκεῖ, θαυμαστὴν ἀπο-
τελοῦντα εἰκόνα εὐφρόου φύσεως καὶ γραφικωτάτης χωρο-
θεσίας.

Ἡ μεσημβρία ἐπῆλθεν, αἱ δὲ λαμπραὶ τοῦ ἡλίου ἀκτίνες
ἀκοντιζόμεναι ἐπὶ τῶν πολυθελητῶν τούτων χωρῶν, ἐπήν-
ξαν τὰς πρώτας τῆς ἀνοιξέως χάριτας διὰ τοῦ εὐαρέστου
θαλάπου καὶ τοῦ διαυγοῦς αἵθερος. Οὐδὲν ὁ ἄνεμος ἠδύνατο
παρακωλυόμενος ὑπὸ τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως τῶν δύο ἀντι-
κειμένων ἀκτῶν, ἡ δὲ θάλασσα ἦτο γαληνοτάτη τελείως κα-
τοπτρίζουσα τὴν πολυμορφὸν παραλίαν. Καὶ ἄλλοι μὲν αἱ
δύο παρακείμεναι ἀκταὶ ἐπὶ πλείον συναντῶμεναι ἐσχημάτι-
ζον τὴν μεταξὺ ἡρεμοῦσαν θάλασσαν ὡσεὶ ποταμόν, ἄλλοι
δὲ ἐπὶ μᾶλλον ἀλλήλων ἀπέχουσαι ὡσεὶ λίμνην, τῆς ὁποίας
τὰ κυανᾶ ὕδατα κατ' οὐδὲν παρήλασσαν τοῦ κυανοῦ οὐρα-
νοῦ ἢ κατὰ μόνην τὴν ὕλην. ἡ τέρψις διεχέετο ἄνωθεν καὶ
κάτωθεν ἀνεδύετο ἠδύνοῦσα τὴν μεταξὺ περιπταμένην ψυχὴν.

Αἱ ἐξοχικαὶ οἰκίαι νῦν πολυπληθέστεραι, ἐπισκιαζόμεναι
ὑπὸ τῶν πολυφύλλων λεμονεῶν καὶ πορτοκαλέων καὶ τῶν
ὑψηλῶν κυπαρίσσων, ποιητικώταται διαμοναὶ ὡς ἀπὸ τῆς
θαλάσσης: ἀναδύομεναι καὶ παρασύρουσαι ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῶν
τῶν μᾶλλον ἀρεσκόμενον τῇ τύρβῃ τῶν πολυταράχων πόλεων,
προήγγειλαν τὴν μετὰ μικρὸν ἐπιφανείαν καὶ ἐξελεγεθεῖσαν
πόλιν Πόρον, ἐπὶ τινος ἀποκρήνου σμικρᾶς ἠφαιστειώδους
χερσονήσου ἐν σχήματι πυραμίδος καὶ προσκεκολλημένης ἐπὶ
τῆς κυρίας νήσου διὰ τινος στενωπῶτος ἰσθμοῦ ἐνοικοδομη-
θεῖσαν οὕτως, ὥστε οὐδεμία οἰκία νὰ ἀπολλύη τὰ ἀγροτικὰ
θέλητρα τῆς ἀντιπέραν ἀκτῆς.

Παῖδες τινες διαφόρους ἐκόμισαν ὀπώρας ἐντὸς τοῦ πλοίου
πρὸς πώλησιν, αὐταὶ δ' ἀμέσως κατηναλώθησαν ὑπὸ τῶν ἐπι-
βατῶν, οἱ ὅποιοι ἐξησθενημένοι ὑπὸ τῆς ναυτίας μετὰ μεγάλης
ὀρέξεως κατέτρωγον ταύτας. Μετ' ὀλίγον ὁ συνήθης συριγμὸς
ἀντήχησεν καὶ ἡ ἐλιξ ἤρχισε πάλιν τὸ ἴδιον ἔργον. Ὀλίγον μα-
κρὰν παρὰ τοὺς πρόποδας δασώδους βουνοῦ λευκὸς ὡς νύμφη
ἄρτι ἐξεληθοῦσα τῆς ὕψους κατωκίας τῆς καὶ ἀναπαυομένη παρὰ
τὰς συσκίους κλιτῶς, ἐφάνη ὁ παλαιὸς ναύσταθμος, νῦν σχεδὸν
ἐρημος καὶ γεγυμνωμένος. Καὶ οὗτος δὲν ἐβράδυνε νὰ κρυβῆ ὑπὸ
τὰς προβολὰς τῶν ἐκάστοτε ἀναφαινομένων νέων ὄρεων, τῶν ὁ-
ποίων ἐκάστη ἀποψὶς νέαν παρείχεν εἰκόνα· οἱ ἄπειροι ἐλιγμοί,

οὓς τὸ πλοῖον εἶδει νὰ διαπλεύτη ἕως οὗ ἐξέβη τῆς μεταξὺ τῆς
ἠπειρωτικῆς γῆς καὶ τῆς ἀντικρῆ νήσου στενωπῶτος θαλάσ-
σης, ἔληξαν μετὰ τινὰ χρόνον, εὐρύς, ἀνεφάνη πάλιν ὁ πόν-
τος καὶ τὰ κύματα μᾶλλον ἐξογκούμενα ἤρξαντο μαλακῶς
ριπτόμενα ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου καὶ ὁ πρὶν ἄρ πάλιν
ἐγένετο αἰσθητός, ἀλλὰ νῦν ἡρεμώτερος.

Εἰς ἐτὶ ὑπελείπετο ἐν τῇ Πελοποννήσῳ λιμὴν, ὁ τῶν Με-
θάνων, πρὸς ὃν τὸ πλοῖον κατέπλεε νῦν. Μᾶλλον πετρώδης
ἢ μικρὰ αὐτῆ χερσονήσος, ἐνιαχοῦ ὠραζόμενη ὑπὸ τινῶν ἐ-
λαιῶνων οὐδὲν σχεδὸν προσφέρει τὸ διαφέρον, ἐκτὸς τῆς γυ-
μνότητος μεγάλων ἀποτόμων βραχῶν καὶ ἀποκρήμων ἠφαι-
στειωδῶν ὄρεων, τὰ ὅποια σκαίαν παρέχουσιν εἰκόνα ζῆρᾶς
φύσεως καὶ λίαν ἀγρίας. Τοιαῦτη ἦτο ἡ περὶ ἀποκαλυπτο-
μένη θεᾶ ὅτε τὸ πλοῖον παρέκαμψεν μικρὸν τι βραχῶδες ζη-
ρότατον βουνόν, δυσάρεστος δὲ ὁσμὴ ἀπέπνευσεν ἀγγεῖλασα
τὴν κοινῶς λεγομένην Βρωμολίμνην. Τὸ πλοῖον ἐπλησίασε καὶ
ἐπὶ μικρὸν ἐστάθμυσε πρὸ τῆς ἀνοικτῆς κολποειδοῦς παρα-
λίας ὅθεν ἀντικρῶ ἐφαίνοντο ὀλίγα οἰκίαι διεσπαρμέναι ἐπὶ
τινος μικροῦ καταφύτου πεδίου ὑπὸ τοῦς πρόποδας ὄρους κα-
τεχομένου ὑπὸ πυκνοῦ ἐλαιῶνος πρὸς τὸ βάθος δὲ ἐπὶ τῆς
ἀκτῆς κάτῳθεν ζηροτάτου πετρώδους βουνοῦ τὰ παραπήγ-
ματα τῶν ἰαματικῶν λουτρῶν. Ἐκεῖθεν ὡς ἐν εὐρείᾳ στρογ-
γύλῃ λιμνῇ ἡ θάλασσα περικλείεται διὰ τινος μακροτάτου
βραχίονος καὶ εἶνε σχεδὸν λευκόφαιος ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ χυνο-
μένων πηγῶν, ἀφ' ὧν ἀναδίδεται δυσώδης ὁσμὴ. Κατὰ τὸν
χειμῶνα ὁ τραχύτατος οὗτος τόπος εἶνε σχεδὸν ἐρημ. καὶ
ὅσον μάλιστα οἱ ἐγγύριοι διαμένουσι πάντοτε ἐν τοῖς ὑπερά-
νω χωρίοις, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀνοιξέως ἄρχεται λαμβάνων ζῶην
καὶ κίνησιν ἐκ τῶν πολλαχόθεν ἐκεῖ συρρέοντων ἄσθενῶν.
Τοιοῦτοι ἱκανοὶ καὶ νῦν ἀποβιβάσθητες ὅπως ἐν τοῖς ἰαμα-
τικαῖς ὕδασι τῆς ἀπὸ τινος ὀνομαστῆς ταύτης χώρας ἐπανα-
κτῆσονται, ὅτι ἀπώλεσαν, καχεκτικοὶ καὶ πηρομελεῖς, ἦσαν
τὸ ἀντικείμενον οἴκτου καὶ θλίψεως.

Τὸ πλοῖον μικρὸν κατ' ὀλίγον ἀπεμακρύνετο τῆς ἠπειρω-
τικῆς ἀκτῆς, οὐδεὶς δ' ἕτερος ὑπελείπετο λιμὴν ὅπως προσεγ-
γίστη ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. Ὁ ἡλιος ἐπλησίαζε πρὸς τὴν δύ-
σιν, αἱ ἑσπεριναὶ σκιαὶ ἤρξαντο καλύπτουσαι τὰ ἀνατολικώ-
τερα μέρη διώκουσαι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· οὕτω αἱ ἐνδον ἀ-
κταὶ τῆς μεγάλης τοῦ Πέλοπος χερσονήσου κρυπτόμεναι ὑπὸ
τὸ ἐπερχόμενον σκότος δὲν διεκρίνοντο ἐφεξῆς, μόνον δὲ τὰ
ὑψηλὰ Ἄραχναῖα ὄρη μόλις ἐβλεπέ τις μέλανα καὶ πολλαχού
βεβαρημένα ὑπὸ τῶν ἐπικαθημένων νεφῶν. Νησιδία τινα
διέτενον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, τῆς ὁποίας τὸ ἄ-
πειρον κυανοῦν βαθύτατον μὲν ὅπου αἱ ἡλιακαὶ ἀκτίνες δὲν
ἐξικινῶντο, ἐλαφρότατον δὲ ὅπου ἐπλησίαζον μόλις, ἐξαιρε-
τον ἀπετέλουν συνοχὴν σκιερῶν καὶ λαμπυρίζοντων χρωμά-
των· ὁ λευκὸς ἀφρός τῶν κυματίων διεγέλα, ὁ δὲ ἐπι-
πνέων ζέφυρος μετέδιδε τὸν τερπνὸν ψιθυρισμὸν αὐτῶν, θυμη-
δίαν ἐλαφρᾶς μουσικῆς, κοινὸν τῆς ναυτιλλομένων ἐντρυφήμα.

Ἡ νῆσος Αἴγινα ἦτο ὁ προτελευταῖος λιμὴν, μετ' ὃν ὁ

πλοῦς ἐμελλε νὰ καταλήξῃ. Ἡ ἀγωνία ζωηρῶς ἀπεικονίζετο
ἐπὶ τῶν προσώπων ἐνίων ἐπιβατῶν, οἵτινες κατελιγμένοι
ὑπὸ τῆς ναυτίας ἐμακάριζον τοὺς νῦν ἀποβιβάζομένους εἰς
Αἴγινα ἀδιαφοροῦντες ἐάν ἢ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πόλις
ἐστερεῖτο ὅσον θὰ ἀπῆλασον οὗτοι ἄλλοι, ὀλίγον τι ἀπω-
τέρω. Ἔτεροι τούναντιον εὐθυμοὶ ὅτι ἐμελλον νὰ ἴδωσι χώ-
ραν ἀπὸ πολλοῦ ποθητὴν, καὶ τῆς ὁποίας εὐαρίθμους ὥρας μόνον
ἦδη ἀπέχον, οὐδὲ τὴν παραμικρὰν ἐδίδον προσοχὴν πρὸς
τὴν παραπλεομένην νῦν νῆσον ἐπισκοποῦντες τὰ ἀντικρῶ ὄρη
τῆς Ἀττικῆς. Αἱ συνήθεις τῶν λεμβούχων κραυγαί, αἱ ἀνα-
κινήσεις τῶν ἀποβιβάζομένων καὶ τῶν ἐπιβαινόντων πολὺν
θόρυβον προὔξενον· ἀλλ' αἶρων τις τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ
τύρβης μεστοῦ πλοίου καὶ στρέφων αὐτοὺς πρὸς τὰ πέρα
λαμπρὰν ἐθαύμαζεν εἰκόνα οὐχὶ σπανίως καθορωμένην ἐν τῷ
ἀττικῷ ὀρίζοντι. Αἱ πύριναι τῆς δύσεως ἀκτίνες μαλακῶς
ἐπικαθήμεναι ἐπὶ τῆς νήσου Αἴγινης δι' ἠδυτάτης περιέβαλ-
λον ἐρυθροκράνου ἐπιχρῶσεως τὰ βουνά, τὰς οἰκίας αὐτῆς καὶ
τὸν ἡρεμοῦντα αἰγιαλὸν ἐντὸς τοῦ λιμένος, τὸν ὅποιον πολλὰ
ἐκόσμου φορτηγὰ πλοῖα ἐπιχαρίτως ὑψοῦντα τὰ εὐθέα ἰστία.
Μακρὰν διεκρίνοντο τὰ ἰσοβαφῆ ὄρη τῆς νήσου Σαλαμῖνος,
καὶ ὁ ὕμνητος ὀλίγον κατ' ὀλίγον περιβαλλόμενος τὸ σκιε-
ρὸν ἐνδυμα τῆς νυκτός· ὁ ὀρίζων ὅπισθεν ἀπαλλύετο μεταξὺ
οὐρανοῦ καὶ θαλάσσης χρυσῆν περιβεβλημένης πορφύραν, ἐνια-
χοῦ δὲ μόλις ἐφαίνοντο κορυφαὶ τινες ἀπωτάτων ὄρεων ἀνα-
πλεύουσαι ἐπὶ τοῦ διαχεομένου φωτός καὶ ἀναλάμπουσαι ὡσεὶ
ἠφαιστεια ἀναδίδοντα ὑποχθονίους πυράς.

Μικρὸν ὅμως παρήλθε καὶ ἡ φύσις ἐξεδύθη τὴν πλουσίαν
στολήν τῆς ὕψους ὅλη κατέλθη εἰς τὰς σκοτεινὰς κρύπτας
τῆς νυκτός. Τότε τὸ πλοῖον ἀπάραν ἐξῆλθεν ἐπὶ τῆς εὐρείας
θαλάσσης, καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ ἐπισκοποῦντες τὴν ἐγκαταλελει-
μενομένην νῆσον δὲν ἐβράδυναν νὰ ἀπολέσωσι τελείως αὐτήν.
Ἄλιευτικά τινα πλοῖαρία, ἄλλα ἰσθιοφόρα φορτηγὰ καὶ
ἕτερα ὀγκώδη σκάφη ἀναπέμποντα μέλανα καπνὸν ἦσαν τὰ
τελευταῖα κατευοδούντα τὸ πλοῖον ἡμῶν θαλασσινὰ ἀντικεί-
μενα. Τὸ σκότος διεχύθη ὅλον, ἐσθῆσθησαν ὀλοκλήρως αἱ
ἑσχαταὶ ἀπαυγαὶ τῆς ἑσπέρας, τὸ λευκὸφως ἠφανίσθη καθόλου,
ἡ δὲ νύξ κατέλαβεν ἡμᾶς ὀλίγον τι ἀπωτέρω τοῦ Πειραιῶς.

Ἐρῦθοι τινὲς φανοὶ ἤγγειλαν μετὰ μικρὸν καὶ τὸν λιμένα
αὐτόν. Κυκλικὴ γραμμὴ ποικίλων φῶτων προέειδε τὴν ἐν τῷ
ζόφῳ κρυπτομένην ἐμπορικὴν πόλιν, πρὸ τῆς ὁποίας πλείστα
ἐλλιμενίζοντο πλοῖα. Οἱ προσελθόντες λέμβοι, αἱ φωναὶ τῶν
ἐπὶ τοῦ πλοίου ἀνελθόντων λεμβούχων καὶ ἡ παταγωδῶς κα-
ταθυσιθεῖσα ἐν τῷ θυφῷ τῆς θαλάσσης ἀγκυρα ἐγένοντο τὸ
τελευταῖον μαρτύριον τῆς ἐν τῷ ἐπιποθουμένῳ λιμένι περατώ-
σεως τοῦ πλοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐνδεῆς αὕτη περιγραφὴ, τίς
οἶδεν, ὁποίας ἀναμνήσεις μέλλει νὰ ὑπομνήσῃ εἰς τὸν καλὸν
ἀναγνώστην μου. Βεβαίως αὕτη τοσοῦτον ἐλλιπὴς ὥστε νὰ
μὴ προγνώριζῃ τῷ ἀγνοοῦντι τὰς χάριτας τῶν ἀκτῶν τῆς
Πελοποννήσου μηδὲ τὰ πολυποίκιλα ἐπισηδία τὰ πλουτί-
ζοντα παρόμοιον πλοῦν, τοῦλάχιστον ὡς ὑπεθυμίση τὸν ἄλ-

λοτε παραπλεύσαντα ἐκεῖθεν ὅτι οὗτος περιεργάσθη, καὶ
ὡς καταστῆ αὐτῷ αἰτία προσφιλοῦς ἀναμνήσεως.

Πάντες τότε οἱ σύμπλοι μετ' ἀπλέτου χαρᾶς ἠτοιμάζοντο
ὅπως ἀποβιβάσθωσιν, ἐν τῇ διαχεομένην δὲ λάμπει τῶν φανῶν
τοῦ πλοίου κατεφαίνετο ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν ζωηρότατον
μειδιάμα ἐκπληρώσεως ἐπιθυμίας· πολλοὶ ἠκούοντο ἀνταλ-
λασσόμεναι φιλοφρονήσεις παλινστήσεως ὁ δὲ θελήσας νὰ
περιγράψῃ τὸν παρόντα περίπλουν πολλῶ ἀνώτερον τῆς νεα-
νικῆς γραφίδος τοῦ ἐνδομύχως πύχθη πρὸς ὅλους τὴν αἰσίαν
πραγματῶσιν τῶν ἐλπιδῶν αὐτῶν, δι' αὐτόν ἀρκεσθεῖς εἰς τὸν
ἑσχατον κλῆρον τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἐνός καὶ μόνου πόθου του.

ΠΑΡΟΜΟΙΑ . . .

Παρόμοια σὺν πού καρτερεῖ τ' ἀνοῦλι διψασμένο
Μὰ ἦ'ρου ἀχτίτ' νὰ τὸ ὄρῃ, ὄροσ' νὰ τὸ ποίησι,
"Ὡρα τὴν ὥρα νὰ τὴν ἴδω τώρα κ' ἐγὼ προσμένο
νὰ μὲ καλημερίση.

Παρόμοια σὺν τῇ νύμφῃ πῶχε: ἄτρα ταξειδιάρη
Καὶ τοῦ πελάγου καρτερεῖ παλὶ νὰ ἐαγνατεῖση
Τ' ἄσπρο μαντίλι τῆς θωρῶ στὸ τζάμι νὰ προβάρη,
νὰ μὲ καλοκαρδίση.

Παρόμοια σὺν τὸν ἄρρωστο πῶνε βαρὶὰ στὸ στρώμα
Καὶ μὲ τὰ λόγια τοῦ γιαιτροῦ ἀλημονᾶ τὸν πόνο·
Καρῶκαμμένος καρτερῶ ἀπ' τὸ χρυσὸ τῆς στόμα
κ' ἐγὼ δύο λόγια μόνο.

Παρόμοια σὺν τὸν ἄμοιρο, πού σκλάβος ζῆ στὰ ξένα
Κ' ἕνα χαρτάκι καρτερεῖ γιὰ νὰ γενῆ ξεφτέρι . . .
Διὸ λόγια μόνον στὸ χαρτὶ θὰ μῶφταναν κ' ἐμένα
ἀπ' τὸ 'δικό τῆς χέρι.

Αἰμίλιος

ΕΠΙΚΛΗΣΙΣ

ἠσμάτιον κατὰ τὸ Quad Signor «τῶν Λομβαρδῶν».

Θελητικὴ καὶ ὠραία μου φίλη
"Ἔως πότε μονήρης θὰ τρέχω
Καὶ μὲ δάκρυ τοῦς βράχους θὰ βρέχω
τὴν σκληρὰν στέρησιν σου θρηῶν;

Μίσω σκότους, βροντῶν καὶ θυίλλης
τῶνομά σου βοήθειαν κράζω
Πλὴν ὁ τλήμων ματαίως φωνάζω
Εἰς τὸ πέλαγος τῶσων δεινῶν

"Ὡ! εὐδαίμων, ἐὰν συναντήσω
Τὴν σκιάν σου πλησίον μου πάλιν
Τὴν θερμὴν σου θ' ἀνοίξω ἀγκάλην
Καὶ φρενήρης ἐκεῖ θὰ βίβωθ.

Τὴν λαμπρὰν σου μορφήν ἀνεύξω
"Σ τούρανου τὸν διάστερον ὅλον
"Ρόδον, ὅπως ἐστὶ μυροδόλου
Τῆς "Ἐδὴμ δὲν βλαστάνει ἡ γῆ.

Σύ, ὁ Ἔρως, τὸ φίλτρον μου εἶσαι
Ἡ ἐλπίς, ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς μου,
Ὁ Θεὸς τῆς πικρᾶς προσευχῆς μου
τῶν ὀνείρων μου μάγος αὐγῆ.

Πότε, πότε, θὰ ἔλθῃς, φιλότατη,
τὴν λαμπρὰν σου μορφήν ἄντικρύσω
Ἄνευ σοῦ, ὡς διόπτων θὰ δύσω
καὶ θὰ σβύσω εἰς τάφον οἰκτρὸν.

Πειραιεῖ 1889.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ Ε΄ ΤΟΜΟΥ

Φιλοσοφικά

Ἐκ τοῦ βίου τοῦ Φερδινάνδου Λασσάλ τὸ τελευταῖον Ἐπεισόδιον. σελ. 753—755. 761—763. 793—796. 802—810.

Ἱστορικά

Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν προλεγόμενων. Γ. Π. Κρέμου εἰς τὴν Γενικὴν ἱστορίαν Α. Πολυζωίδου. σελ. 841—845. Τὸ τυχηρὸν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ. σελ. 867—869.

Ἀρχαιολογικά

Περὶ τοῦ ὀνόματος «τοῦ Μορέως» καὶ τῆς ἀνακαλυφθείσης Ἀρχαίας Πόλεως «Μορέας» σελ. 763—767. 785—787. 803—805. 815—820. 828—830. Ὁ τῆς Ἀρίστης ζωῆς τυχὼν σελ. 787—790. Αἱ δύο Ἀκροπόλεις τοῦ Ἄργους Λάρισσα καὶ Ἀσπίς. σελ. 813—815.

Ἐπιστημονικαὶ μελέται καὶ ὁδηγίαι

Ἱατρικὴ συμβουλή. 775—776.

Διηγήματα

Ἡ Ἔρις τοῦ de Brosses πρὸς τὸν Βολταῖρον. σελ. 830—834. 854—855. 884—886. 899—901. Ἡ ὠχρὰ Ἐλοιζή σελ. 901—903. Τὸ Κυανοῦν πτηνόν. σελ. 931—933.

Φιλολογικά καὶ Καλλιτεχνικά

Ἡ Ὀμηρικὴ φράσις ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Δημῳδαί ποιήσει. σελ. 796—800. 811—813. 825—828. Ὁ κόσμος τῶν Γραμματοσῆμων. σελ. 845—848. 869—870. Ἡ ἑλληνικὴ καὶ ὡς κοινὴ τῶν λογίων γλῶσσα. σελ. 905—908. 921—924. Δύο ἀνέκδοτοι Μασσαλιωτικοὶ θούριοι. σελ. 908—910. Αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι ἐν τῇ τῶν Παρισίων Παγκοσμίῳ ἐκθέσει. σελ. 924—927.

Ἱστορικά ἐπεισόδια καὶ ἐλαφραὶ διατριβαὶ

Ὁ Γερμανισμὸς ἐν Αὐστραλίᾳ. σελ. 782—783. Συγχρητικὴ ἐπιστολὴ τῷ Ἀρχιστρατήγῳ Μόλτκε. σελ. 835—836. Ἡ Δικαιοσύνη κατὰ δημῳδὴ μῦθον. σελ. 882—883. Ἰωβιλαιὸν. σελ. 892—893. Τὰ περιεργότερα τῆς Παγκοσμίου ἐκθέσεως σελ. 915—917.

Περιηγήσεις

Ὁ περίπλους τῆς Πελοποννήσου. σελ. 757—759, 774—775. 790—791. 806—808. 821—824. 836—838. 855—856. 872. 887—888. 903—904. 918—919. 933—935

Μελέται βιογραφικαὶ

Κωνστ. Ζάππας. σελ. 746—752. Ἄνδρ. Κορδέλας. σελ. 839—835. Στεφ. Δραγούμης σελ. 850—851.

Περιγραφαὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων

Οἱ ὤρουμενοὶ Δερβίσαι σελ. 755—757.

Βιβλιογραφία

Ποικίλη Σοὰ 1889. σελ. 820. Ἱερόσυλοι τοῦ Πύθου ἱεροῦ καὶ ἱεροὶ πόλεμοι. σελ. 373—378. 889—892.

Γνωμικὰ

Σελ. 820—821. σελ. 836

οικλίαι

Σελ. 759—760. 773—774. 790—805. 855. 871—872. 886—887.

Νεκρολογίαί

Κωνστ. Λομβάρδος. σελ. 767—769. Λουδοβ. Α΄. Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας. σελ. 783—785. Γεράσιμ. Μεταξᾶς. σελ. 800—803. Ν. Παπαμιχαλόπουλος. σελ. 878—880. Ἄριστ. Δαμαλᾶς. σελ. 911—912. Δώρα Ἰστρίας 927—931.

Ἀνθοκομία

Περὶ Ἴων σελ. 772—773.

Ποιήσεις

Ἐπὶ τῇ ἀφίξει Κ. Ζάππα σελ. 752. Εἰς τὸ Λεύκωμα τῆς Δεσποσύνης Ε. Ν. σελ. 760. Σ' τὸ γέρομου Πατέρα. σελ. 760. Τῇ σεπτῇ ψυχῇ τῆς. σελ. 776. Ὁ Πόθος μου. σελ. 776. Σελίς ἐξ Ἀπομνημονευμάτων ἐπινομίς Τῇ Κυρίᾳ... σελ. 792. Εἰς Λεύκωμα κόρης. σελ. 808. Σελίς ἐξ ἀπομνημονευμάτων (ἀπόσπασμα) σελ. 808. Πῶς σ' ἀγαπῶ; σελ. 824. Τοῖς ὑπὲρ Πίστεως καὶ πατρίδος ἀγωνισαμένοις. σελ. 838—839. Δημ. Κ. Σακελλαροπούλω. σελ. 839. Ῥεμβωδία. σελ. 856. Πρὸς τὴν βασιλοπούλανμας Ἀλεξάνδραν. σελ. 857—867. Τῇ Φιλότατῃ μοι. σελ. 872. Εἰς Λεύκωμα κόρης. σελ. 888. Ἐλεγος ἐπικήδειος εἰς Α. Α. Δαμαλᾶν. σελ. 920. Ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς. σελ. 920. Παρόμοια σελ. 935.

Εἰκόνες

Κωνστ. Ζάππας σελ. 748.

Κωνστ. Λομβάρδος σελ. 768.

Λουδοβίκος Α΄. βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, σελ. 784.

Γεράσιμος Μεταξᾶς. σελ. 801.

Ἰωάννης Β΄. Βασιλεὺς τῶν βασιλείων τῆς Αἰθιοπίας. σελ. 117.

Α. Κορδέλας. σελ. 833. Στ. Δραγούμης. σελ. 849. Ν.

Παπαμιχαλόπουλος. σελ. 881. Α. Α. Δαμαλᾶς. σελ. 913.

Δώρα Ἰστρίας. σελ. 929.

Κοινωνιολογικά

Περὶ ταχυδρομικῶν Ταμιευτηρίων. σελ. 769—772. 777—782.